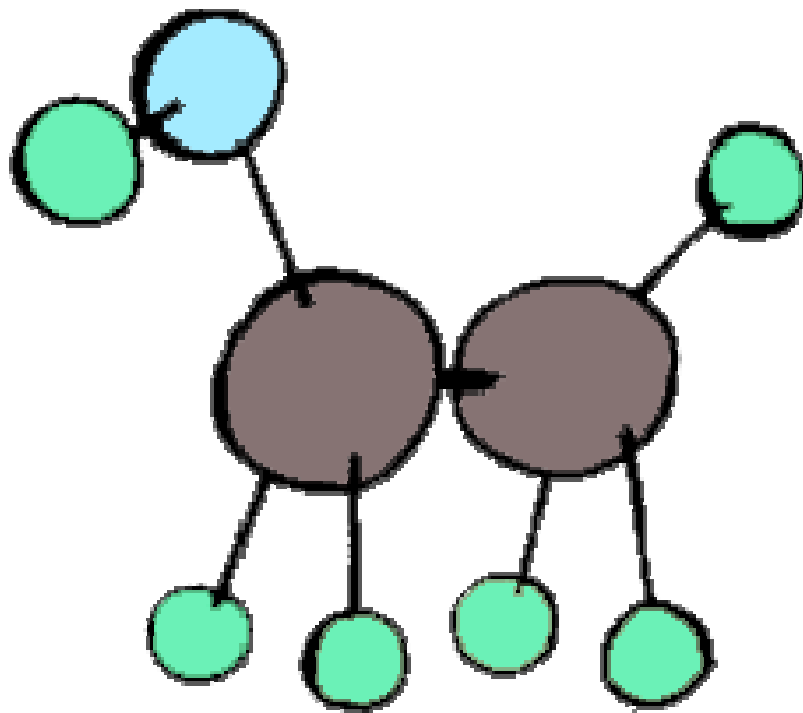

Studiematerial alkohollagen

I denna skrift finns de viktigaste bestämmelserna som blivande krögare bör känna till.

Innehåll

Alkoholpolitiska grunder	sid. 3
Inledning och definitioner	sid. 5
Tillverkning mm. (1 kap.)	sid. 7
Allmänna bestämmelser (2 kap.)	sid. 8
Partihandel (4 kap.)	sid. 12
Detaljhandel (5 kap.)	sid. 12
Marknadsföring (7 kap.)	sid. 14
Serveringsbestämmelser (8 kap.)	sid. 17
- Lokaler och utrustning	sid. 32
- Personal	sid. 36
Tillsyn (9 kap.)	sid. 42
- Återkallelse mm.	sid. 49
Överklagande (10 kap.)	sid. 53
Straffbestämmelser (11 kap.)	sid. 54
Alkoholförordningen	sid. 55

Inledning

Måttlig konsumtion av alkoholhaltiga drycker är för många ett väl etablerat och socialt accepterat inslag i mat- och umgängeskulturen. Samtidigt är alkoholens negativa medicinska och sociala konsekvenser och skadeverkningar en av vår tids stora utmaningar. Alkohol ligger bakom tusentals personliga tragedier och påverkar samhällsutvecklingen ekonomiskt, socialt och kulturellt. Barn och andra närstående till personer med ett missbruk är ofta särskilt utsatta.

Den svenska alkoholpolitikens mål är att främja folkhälsan genom att minska alkoholens medicinska och sociala skadeverkningar. Målet ska nås genom insatser som motverkar skadligt dryckesbeteende och bidrar till en minskad total alkoholkonsumtion. Ett av de främsta och mest grundläggande politiska instrumenten för att nå detta mål är en restriktiv lagstiftning på alkoholområdet. Med en väl fungerande lagstiftning har samhället möjlighet att kontrollera hanteringen av alkohol i samhället och särskilt begränsa tillgängligheten till alkohol i vissa miljöer och sammanhang. Det är särskilt angeläget att regelverket ger barn och unga det skydd de behöver.

En viktig förutsättning för den restriktiva alkoholpolitiken och skyddet för folkhälsan är att samhället har en effektiv kontroll av att lagar och regler följs. När det gäller hanteringen av alkohol har flera myndigheter tillsyns- och kontrolluppgifter. Statens folkhälsoinstitut ansvarar för den övergripande tillsynen av att alkohollagens bestämmelser efterlevs. Länsstyrelserna har tillsyn inom länet och biträder kommunerna med råd. För kontrollen av den direkta åtkomsten till alkoholdrycker, vid sidan av Systembolagets försäljning, är kommunernas och polisens tillsyn av serveringsverksamhet och av folkölsförsäljning centrala. Konsumentverket ansvarar för övervakningen av att de regler som gäller för marknadsföring av alkoholdrycker följs. När det gäller detta tillsynsansvar föreslås i detta lagstiftningsärende inga förändringar jämfört med vad som gäller i dag. För att upprätthålla skyddet för folkhälsan är det av stor vikt att tillsynen bedrivs så effektivt och aktivt som möjligt, både ur tillsynsmyndigheternas och ur tillsynsobjektens perspektiv. För att stödja en sådan utveckling föreslås därför i detta lagstiftningsärende bl.a. att kommunerna ska ha riktlinjer för serveringstillstånd och planer för tillsyn av servering och folkölsförsäljning.

Den som i sin verksamhet vill servera starköl, vin eller spritdrycker ska ha tillstånd som söks hos kommunen. Hanteringen av tillståndsansökningarna och den påföljande tillsynsverksamheten kan se olika ut mellan olika kommuner. Det är i viss mån rimligt eftersom lokala hänsyn har betydelse för hanteringen. Det finns dock möjligheter till förenklingar genom att rutiner ses över och förtydligas och blir mer enhetliga i landet. Därmed ökar också rättssäkerheten i systemet.

Vissa förenklingar har redan genomförts inom ramen för det förenklingsarbete som de senaste åren bedrivits i statsförvaltningen. Möjligheten till ytterligare regelförenklingar har prövats i det utrednings- och beredningsarbete som föregått detta lagstiftningsärende och noga vägts mot behovet av skyddslagstiftning inom alkoholområdet. Ambitionen i detta lagstiftningsärende har varit att ta bort onödigt byråkratisk reglering utan att göra avkall på skyddsintresset.

Alkoholpolitikens formuleringar har huvudsakligen utgått ifrån ett skyddsintresse. Ett sådant skyddsintresse är fortfarande viktigt och måste ha starkt genomslag i lagstiftningen. Alkoholpolitiska olägenheter av restaurangers alkoholserving måste motverkas. Det vore emellertid önskvärt om synen på restaurangnäringen också präglades av de positiva värden som restaurangen erbjuder. Alkoholpolitiken bör ha som utgångspunkt att det är värdefullt att det finns restauranger där människor kan samlas och äta, dricka och umgås både i vardag och fest, och att alkoholpolitiken inte skall utgöra ett hinder för detta.

Serveringsställen skall i princip kunna etableras och konkurrera på rättvisa villkor. Uppfylls vissa på förhand klart angivna, delvis stränga, krav skall tillstånd ges att servera alkohol. I de fall en servering bedöms föra med sig alkoholpolitiska olägenheter måste dock inskränkningar kunna göras. Sådana inskränkningar förutsätter en prövning i det enskilda fallet mot bakgrund av en alkoholpolitisk helhetsbedömning. I intresse- och normkollisionen mellan å ena sidan näringsfriheten och å den andra skyddet för människors hälsa, bör skyddsaspekterna ta över.

Ibland ingår svåra avväganden vid tillståndsprövningen där olika intressen ställs mot varandra. Alkohollagstiftningen har dock tillkommit för att begränsa alkoholens skadeverkningar och är i första hand en skyddslagstiftning. I de fall alkoholpolitiska hänsyn ställs mot företagsekonomiska eller näringspolitiska bör de alkoholpolitiska hänsynen ha företräde.

1 kap. Inledande bestämmelser

1 kap. 1 §

Denna lag gäller tillverkning, marknadsföring och införsel eller import av alkoholdrycker och handel med sådana varor. Lagen gäller också tillverkning av sprit samt införsel, import, utförsel, export och handel med sprit samt handel med alkoholhaltiga preparat.

Definitioner

1 kap. 3 §

Med *sprit* avses en vätska som framställts genom destillering eller annan kemisk process och som innehåller alkohol.

Med *alkohol* avses etylalkohol.

1 kap. 4 §

Med *teknisk sprit* avses sådan sprit som är avsedd att användas för tekniskt, industriellt, medicinskt, vetenskapligt eller annat jämförligt ändamål och som är hänförlig till KN-nr 2207 eller 2208 enligt lydelse av den Kombinerade nomenklaturen (KN) enligt rådets förordning (EEG) nr 2658/87 av den 23 juni 1987 om tulltaxe- och statistiknomenklaturen och om Gemensamma tulltaxan som gällde den 19 oktober 1992.

1 kap. 5 §

Med *alkoholdryck* avses en dryck med en alkoholhalt som överstiger 2,25 volymprocent. Alkoholdrycker delas i denna lag in i spritdrycker, vin, öl och andra jästa alkoholdrycker.

Dryck som är alkoholfri eller som har en alkoholhalt om högst 2,25 volymprocent benämns *lättdryck*.

I denna bestämmelse definieras begreppet alkoholdryck. Alkoholdryck är en sammanfattande benämning på drycker med en alkoholhalt överstigande 2,25 volymprocent. Alkoholdrycker delas in i spritdrycker, vin, öl och andra jästa alkoholdrycker. Dryck som är alkoholfri eller innehåller högst 2,25 volymprocent alkohol benämns lättdryck.

Öl är en jäst dryck som framställts med torkat eller rostat malt som huvudsakligt extraktgivande ämne. Begreppet folköl införs i lagen som beteckning för öl med en alkoholstyrka som överstiger 2,25 men inte 3,5 volymprocent.

1 kap. 6 §

Med *spritdryck* avses en alkoholdryck som innehåller sprit.

I paragrafen ges definitionen på spritdryck. En spritdryck är en alkoholdryck som innehåller sprit. En ytterligare förutsättning är att alkoholhalten överstiger 2,25 volymprocent (jfr 5 §).

1 kap. 7 §

Med *vin* avses en alkoholdryck som framställts genom jäsning av druvor eller druvsaft. Till vin ska även räknas sådant vin som i framställningen har tillsatts sprit framställd av vinprodukter och som har en alkoholhalt som inte överstiger 22 volymprocent.

Begreppet vin förbehålls en dryck som är framställd genom jäsnings av druvor eller druvsaft. Med vin förstås således fortsättningsvis den dryck som i övriga Europa betecknas vin. Som vin ska även betraktas sådant vin till vilket det i tillverkningsprocessen har tillsatts sprit framställd av vinprodukter och som har en alkoholhalt icke överstigande 22 volymprocent. Det som åsyftas med denna definition är sådant vin som i EG-förordning 479/2008 benämns "likörvin". Som exempel på sådana viner kan nämnas sherry, madeira och portvin.

1 kap. 8 §

Med *öl* avses en dryck som framställts genom jäsnings med torkat eller rostat malt som huvudsakligt extraktgivande ämne. Öl med en alkoholhalt som överstiger 2,25 men inte 3,5 volymprocent benämns *folköl* och öl med en alkoholhalt som överstiger 3,5 volymprocent benämns *starköl*.

I denna paragraf återfinns definitionen av öl. Begreppet öl är förbehållet en dryck som framställs genom jäsnings, med torkat eller rostat malt som huvudsakligt extraktgivande ämne. I denna del innebär begreppet ingen förändring mot nuvarande bestämmelse. Den ändring som gjorts är att begreppet öl innefattar alla styrkor av öl, dvs. lättöl, folköl, mellanöl och starköl. Begreppet folköl förs in i lagen som begrepp för öl med en alkoholhalt överstigande 2,25 men inte 3,5 volymprocent, dvs. den dryck som i dagligt tal benämns folköl. Starköl innebär även fortsättningsvis öl med en alkoholhalt som överstiger 3,5 volymprocent.

1 kap. 9 §

Med *annan jäst alkoholdryck* avses en alkoholdryck som framställts genom jäsnings av frukt, bär eller andra växtdelar och som inte är vin eller öl.

I denna paragraf införs ett nytt begrepp i alkohollagen – annan jäst alkoholdryck. Begreppet omfattar alkoholdrycker som framställts genom jäsnings av frukt, bär, eller andra växtdelar och som inte är vin eller öl. Bland drycker som omfattas av definitionen kan nämnas cider, fruktviner, bärviner, maskrosvin och mjöd. Begreppet har tillkommit som en följd av att vin i nya lagen förbehålls den dryck som enligt gängse definition är vin. Definitionen innebär ingen saklig förändring avseende regleringen i lagen av alkoholdrycker.

1 kap. 11 §

Med *tillverkare* avses den som yrkesmässigt tillverkar varor som avses i denna lag.

Försäljning till konsument benämns *detaljhandel* eller, beträffande alkoholdrycker, om det sker för förtäring på stället, *servering*. Annan försäljning benämns *partihandel*.

Ersättningen kan bestå av kontanter, varor eller tjänster. Ersättningens storlek saknar betydelse i sammanhanget. Den kan vara såväl direkt som indirekt. Exempel på det sistnämnda är när alkoholdryck tillhandahålls utan särskilt angiven ersättning men då villkoret för att erhålla drycken är att ersättning för annat erläggs. Detta gäller till exempel entréavgifter på restauranger som ger kunden rätt att få en alkoholdryck och kommersiell försäljning av lotter med alkoholdrycker som vinst. Observera att det för försäljning alltid krävs tillstånd eller annan rätt enligt alkohollagen /.../.

2 kap. Tillverkning m.m.

2 kap. 1 §

Sprit och spritdrycker får tillverkas endast av den som har godkänts som upplagshavare för sådana varor enligt 9 § lagen (1994:1564) om alkoholskatt eller som skattebefriad förbrukare enligt 31 e § samma lag.

En apparat som uppenbarligen är ägnad för tillverkning av sprit (destillationsapparat) och del till sådan apparat får endast tillverkas för, överlåtas till eller innehas av den som har rätt att tillverka sprit.

Folkhälsomyndigheten får medge undantag från vad som föreskrivs i andra stycket. Ett sådant medgivande får ges tills vidare eller för viss tid och får återkallas om förhållandena kräver det.

2 kap. 2 §

Med *tillverkning av sprit* avses varje förfarande varigenom sprit framställs eller utvinns.

Med tillverkning av sprit likställs rening och återvinning av sprit. Med tillverkning av sprit likställs även borttagning eller försvagning av denaturering eller andra förfaranden med sprit eller alkoholhaltiga preparat i syfte att göra dem tjänliga för förtäring.

Kryddning av spritdryck för servering som snaps i egen serveringsrörelse enligt 8 kap. 3 § är inte att anse som tillverkning av sprit.

2 kap. 3 §

Vin, folköl, starköl och andra jästa alkoholdrycker får tillverkas endast av den som har godkänts som upplagshavare för tillverkning eller bearbetning av sådana drycker enligt 9 § lagen (1994:1564) om alkoholskatt eller som skattebefriad förbrukare enligt 31 e § samma lag.

Vad som föreskrivs i första stycket gäller inte tillverkning i hemmet för eget behov.

2 kap. 4 §

En tillverkare av sprit får förfoga över den tillverkade spriten endast för användning i egen rörelse samt för försäljning enligt 6 kap 5§.

En tillverkare av alkoholdrycker får förfoga över den tillverkade drycken för försäljning endast enligt denna lag.

Bestämmelserna i första och andra styckena ska inte tillämpas i fråga om varor som har förbrukats på sätt som anges i 7 § första stycket 7 och 8 lagen (1994:1564) om alkoholskatt.

3 kap. Allmänna bestämmelser om försäljning

3 kap. 1 §

Alkoholdrycker får inte säljas om det inte föreligger rätt till det enligt denna lag.

3 kap. 2 §

Alkoholdrycker som inte får säljas i en butikslokal får inte heller förvaras i sådan lokal eller tillhörande utrymmen.

Med butikslokal avses en lokal där konsumenter kan köpa varor eller tjänster eller hyra varor, dock inte restauranger och andra serveringsställen.

Sådan lokal där provsmakning enligt 8 kap. 7 § andra stycket bedrivs, omfattas inte av förbudet i första stycket.

3 kap. 3 §

Utan hinder av bestämmelserna i denna lag får alkoholdrycker serveras till passagerare på järnvägståg i internationell trafik.

Genom vad som föreskrivs i denna lag inskränks inte den rätt till försäljning som följer av gällande bestämmelser om tullager som har inrättats för förvaring av proviant m.m. eller rätten till försäljning av obeskattade varor i exportbutik.

Även om servering av spritdrycker, vin och starköl på tåg i internationell trafik inte är tillståndspliktig skall serveringen under resan i Sverige bedrivas i överensstämmelse med alkohollagens försäljningsbestämmelser.

3 kap. 5 §

Försäljning av alkoholdrycker ska skötas på ett sådant sätt att skador i möjligaste mån förhindras.

Den som tar befattning med försäljning av alkoholdrycker ska se till att ordning och nykterhet råder på försäljningsstället.

Allmänt

Ett huvudmål för alkoholpolitiken är att begränsa alkoholens skadeverkningar, till exempel överkonsumtion av alkohol och alltför tidig alkoholdebut. Kravet på ordning och nykterhet har också en framskjuten plats i lagstiftningen.

Bestämmelserna vänder sig till tillstånds- och tillsynsmyndigheter, tillståndshavare samt andra som bedriver försäljning av alkoholdrycker. De anger de alkoholpolitiska grundprinciperna för all försäljning av alkoholdrycker och gäller vid såväl parti- och detaljhandel som vid servering.

Andra stycket

Både den som bedriver försäljning och den personal som medverkar vid försäljningen har ansvar för att ordning och nykterhet råder på försäljningsstället.

Onyktra kunder/gäster får inte ges tillträde till försäljningsstället eller vistas där utan skall avvisas.

Vid försäljning för förtäring på stället (servering) får gästerna inte serveras alkoholdrycker i sådan omfattning att de blir störande eller onyktra. Serveringen skall alltså utövas på ett ansvarsfullt sätt.

Tecken på onykterhet kan vara att en person blir störande, somnar vid bordet, raglar eller har svårt att kontrollera sitt tal och uppträdande i övrigt.

Också oordning på försäljningsstället skall motverkas. Detta gäller både oordning som har samband med alkoholförtäringen och sådan som inte är alkoholrelaterad. Exempel på det senare kan vara att gäster uppträder störande utan att vara påverkade eller att brottslig verksamhet förekommer, till exempel narkotika- eller häleribrott. Uppkommer oordning måste missförhållandena rättas till. Det kan till exempel ske genom att gäster talas tillrätta, avvisas eller, om inget annat återstår, att försäljningsstället utryms.

3 kap. 6 §

Den som inte har fyllt 20 år eller som har förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken får inte bedriva näringsverksamhet som innefattar försäljning av alkoholdrycker.

Med begreppet ”bedriva försäljning” avses att driva rörelse. Tillstånd till servering får således inte meddelas den som är under 20 år eller den som har förvaltare. Sådan person får inte heller bedriva försäljning av öl. Intyg om att förvaltare inte är förordnad utfärdas av överförmyndaren i kommunen. /.../

3 kap. 7 §

Alkoholdrycker får inte säljas eller annars lämnas ut till den som inte har fyllt 20 år. Beträffande folköl gäller motsvarande den som inte har fyllt 18 år.

Servering av alkoholdrycker får ske till den som har fyllt 18 år.

Bestämmelsen om åldersgränser i första stycket hindrar inte att en restaurang tar emot underåriga som gäster. Skyldighet föreligger dock att se till att dessa inte serveras eller dricker alkoholdrycker.

På restauranger med serveringstillstånd som bedriver nöjesinriktad verksamhet kan det ibland vara svårt att hålla ordning på vem som egentligen dricker utlämnade alkoholdrycker. I sådana fall kan det finnas skäl för kommunen att meddela villkor för hur serveringen skall bedrivas /.../.

3 kap. 8 §

Alkoholdrycker får inte lämnas ut till den som är märkbart påverkad av alkohol eller andra berusningsmedel.

Alkoholdrycker får inte lämnas ut om det finns särskild anledning att anta att varan är avsedd att olovligen tillhandahållas någon.

Den som lämnar ut alkoholdrycker ska förvissa sig om att mottagaren har uppnått den ålder som anges i 7 §.

Om det föreligger tveksamhet om en persons ålder skall legitimation begäras. Lämnas inte legitimation skall försäljning vägras. Det är den som lämnar ut alkoholdrycker vid servering eller detaljhandel som är skyldig att förvissa sig om att mottagaren har uppnått föreskriven ålder. Denna skyldighet kvarstår vid servering även om ålderskontroll vid entrén tillämpas.

Om alkoholdrycker lämnas ut till någon som inte uppnått föreskriven ålder kan den som lämnat ut dryckerna till exempel en servitör (vid servering) eller kassapersonal¹ i en butik (vid detaljhandel) straffas för olovlig dryckeshantering. /.../

Mot tillståndshavaren/den som bedriver handel med öl kan dessutom administrativa åtgärder vidtas².

3 kap. 9 §

Det är förbjudet att som ombud eller på därmed jämförbart sätt anskaffa alkoholdrycker till den som enligt 7 eller 8 § inte har rätt att få sådan vara utlämnad till sig. Det är också förbjudet att i annat fall än som avses i 4 kap. 4 § andra stycket 1, 2 och 4–7 i större omfattning tillhandagå annan med att anskaffa alkoholdrycker.

Alkoholdrycker får inte lämnas som gåva eller lån till eller bjudas den som inte har fyllt 20 år. I fråga om folköl gäller dock motsvarande den som inte har fyllt 18 år.

Det är dock tillåtet att bjuda den som inte har uppnått föreskriven ålder på en mindre mängd alkoholdryck under förutsättning att förtäring sker på platsen och under ordnade förhållanden samt det med hänsyn till den unges ålder och utveckling och omständigheterna i övrigt framstår som försvarligt. På serveringsställe gäller dock den åldersgräns som anges i 7 § andra stycket.

Tredje stycket innehåller ett undantag från förbudet i andra stycket. Bestämmelse är utformad som en undantagsbestämmelse från det generella förbudet i andra stycket att förse den som inte har uppnått föreskriven ålder med alkoholdrycker. Det ska således vara tillåtet att bjuda den som inte har uppnått föreskriven ålder, dvs. 20 år för alla sorters alkoholdrycker utom för folköl där åldersgränsen är 18 år, på en mindre mängd alkoholdryck under förutsättning att förtäringen sker på platsen och under ordnade förhållanden samt att det med hänsyn till den unges ålder och utveckling och omständigheterna i övrigt framstår som försvarligt. Det anges också i paragrafen att på serveringsställe gäller föreskriven åldersgräns, dvs. 18 år. Med serveringsställe avses sådant som riktar sig till allmänheten. Bestämmelsen har utformats i enlighet med Lagrådets förslag.

¹ Högsta Domstolen meddelade ej prövningstillstånd. En kassörska fälldes i Tingsrätten efter att ha sålt 24 burkar öl till två pojkar som ej hade fyllt 18 år. Tingsrätten ansåg att kassörskan, genom att inte förvissa sig om pojkarnas ålder, varit oaktsam och dömde henne till dagsböter för olovlig dryckeshantering. Hovrätten fastställde domen. Stockholms Tingsrätts dom den 19 februari 1996, nr 20394-95. Svea Hovrätts dom den 7 november 1996, nr 658-96 respektive Högsta Domstolens beslut den 31 januari 1997, nr 5532-96.

² Kammarrätten i Stockholm delade länsrättens i Stockholms län beslut. Efter att en jourbutik konstaterats ha sålt öl till underåriga beslutade kommunen om förbud för fortsatt försäljning av öl under 6 månader. Länsrätten fann beslutet om förbud väl avvägt och avlog överklagandet. Länsrättens dom den 8 november 1996, nr 17150-96 respektive kammarrättens dom den 22 november 1996, nr 8434-96.

Första stycket

Vid bedömningen av om det är fråga om anskaffning i större omfattning³ kan följande faktorer vara av betydelse: mängden drycker, antalet mottagare, antal tillfällen, om det skett i en rörelse eller om anskaffningen skett mot ersättning. Det är alltså inte tillåtet att till exempel i en taxirörelse anskaffa alkoholdrycker åt kunder.

Andra stycket

Det är förbjudet att överlämna alkoholdrycker som gåva eller lån till den som inte har uppnått föreskriven ålder.

Tredje stycket

Förbudet i andra stycket utgör inte hinder för till exempel föräldrar att under gemensam samvaro vid en familjefest bjuda sina barn på alkoholdrycker. /.../ På restaurang gäller dock alltid 18 år som lägsta åldersgräns för alkoholförtäring.

3 kap. 10 §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får förbjuda eller inskränka försäljning av alkoholdrycker om det finns synnerliga skäl för det.

Kommunen får för visst tillfälle förbjuda eller inskränka försäljning av alkoholdrycker om det anses påkallat för att upprätthålla ordning.

Andra stycket

Exempel på tillfällen då förbud mot eller inskränkning av försäljning kan komma ifråga är vid större lokala evenemang eller i samband med vissa helger. Lagstiftaren har förutsatt att bestämmelsen tillämpas med stor återhållsamhet.

3 kap. 11 §

Överlåts rörelse där det ingår verksamhet som kräver godkännande som anges i 2 kap. 1 § första stycket eller 4 § första stycket (tillverkning), 4 kap. 1 § första stycket (partihandel), 6 kap. 2 § (handel med teknisk sprit), eller tillstånd enligt 8 kap. 1 § (serveringstillstånd) får överlåtaren sälja sitt lager av alkoholdrycker till efterträdaren, om denne är berättigad att bedriva sådan verksamhet.

Konkurs- eller dödsbo eller, i fråga om utmätt egendom, Kronofogdemyndigheten får *trots* bestämmelserna i denna lag sälja sprit eller alkoholdrycker till den som har rätt att tillverka eller bedriva partihandel med sådana varor. Alkoholdrycker får även säljas till detaljhandelsbolaget. Motsvarande gäller då en verksamhet måste avvecklas till följd av att *tillstånd eller* godkännande som avses i första stycket har återkallats eller då det finns andra tvingande skäl.

I första stycket har den förändringen gjorts i förhållande till bestämmelsen i gamla lagen att bestämmelsen blir tillämplig på samtliga de aktörer som bedriver verksamhet utifrån en rätt som ges i lagen, dvs. de som bedriver tillverkning av sprit och alkoholdrycker, partihandel med alkoholdrycker samt handel med teknisk sprit.

³ Jfr. Högsta Domstolens dom den 3 oktober 1986, nr DB 31 (NJA 1986:91).HD fann (vid tillämpningen av 12 § LHD)att en budbyrå i större omfattning tillhandagått annan med att anskaffa alkoholdrycker genom att under 7 månader tagit upp beställningar och levererat i vart fall 350 flaskor spritdrycker och vin åt olika personer. 12 § LHD har med endast redaktionella ändringar förts över till 3 kap 9 § alkohollagen.

Ändringen i *andra stycket* innebär att den som har fått sitt serveringstillstånd återkallat har rätt att sälja de alkoholdrycker som finns i lager till den som har rätt att tillverka eller bedriva partihandel med sådana varor eller till detaljhandelsbolaget.

Vid överlåtelse av verksamhet får varulagret inte överlåtas eller säljas till den nya ägaren förrän denne har meddelats ett eget serveringstillstånd eller godkänts som upplagshavare eller registrerats som varumottagare enligt lagen om alkoholskatt.

Rätten att överlåta varulager till en efterträdare gäller naturligtvis även för en konkursförvaltare som meddelats serveringstillstånd.

I övrigt får alkoholdrycker från en restaurang som är under konkurs eller innehas av ett dödsbo endast säljas till någon med partihandelsrätt eller till detaljhandelsbolaget. Däremot får försäljning i detta fall inte ske till någon som endast har serveringstillstånd.

4 kap. Partihandel m.m.

4 kap. 3 §

Vid partihandel med spritdrycker, vin, starköl eller andra jästa alkoholdrycker är säljaren skyldig att förvissa sig om att köparen har rätt att köpa in eller sälja varan vidare.

5 kap. Detaljhandel

Detaljhandel med spritdrycker m.m.

5 kap. 1 §

För detaljhandel med spritdrycker, vin, starköl och andra jästa alkoholdrycker ska det finnas ett särskilt för ändamålet bildat aktiebolag (detaljhandelsbolaget). Bolaget ska ägas av staten.

Detaljhandelsbolaget får inte föra ut eller exportera eller tillverka sådana drycker som anges i första stycket. Bolaget får införa eller importera sådana drycker endast för att kunna fullgöra den skyldighet som anges i 4 §.

Detaljhandelsbolaget får inte bedriva annan partihandel än försäljning till den som har serveringstillstånd. Detta gäller dock inte försäljning av enstaka partier till partihandlare.

Bestämmelser om detaljhandelsbolagets verksamhet och drift samt om särskild kontroll från statens sida ska finnas i ett avtal mellan staten och bolaget.

5 kap. 2 §

Endast detaljhandelsbolaget får bedriva detaljhandel med spritdrycker, vin, starköl och andra jästa alkoholdrycker.

Detaljhandel med folköl

5 kap. 5 §

Detaljhandel med folköl är, med de inskränkningar som föreskrivs i denna lag, tillåten under villkor att verksamheten bedrivs i sådana lokaler eller andra utrymmen i byggnader eller transportmedel

1. som ingår i anläggningar som är godkända enligt föreskrifter meddelade med stöd av 7 § 1 livsmedelslagen (2006:804) eller registrerade enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 852/2004 av den 29 april 2004 om livsmedelshygien², och
2. som är avsedda för stadigvarande försäljning av livsmedel och där det också säljs mat.

Utan hinder av vad som föreskrivs i första stycket får detaljhandel med folköl bedrivas av detaljhandelsbolaget samt av tillverkare av sådan öl.

Den som bedriver detaljhandel med folköl ska anmäla verksamheten till den kommun där försäljningen sker. Försäljning får inte påbörjas förrän anmälan har gjorts.

Den som bedriver detaljhandel med folköl ska utöva särskild kontroll (egenkontroll) över försäljningen och svara för att personalen har erforderliga kunskaper om vad som gäller för försäljningen. För egenkontrollen ska det finnas ett särskilt program.

I tredje stycket har ett förtydligande skett så att det klart framgår att försäljning av folköl inte får påbörjas förrän anmälan har gjorts.

I fjärde stycket har tillförts en bestämmelse som anger att näringsidkaren ska svara för att personalen har erforderliga kunskaper om vad som gäller för försäljningen, dvs. vilka regler som lagen uppställer för försäljning av folköl, framför allt vad avser åldersgräns och ålderskontroll.

7 kap. Marknadsföring av alkoholdrycker

7 kap. 1 §

Vid marknadsföring av alkoholdrycker till konsumenter ska särskild måttfullhet iakttas. Reklam- eller annan marknadsföringsåtgärd får inte vara påträngande, uppsökande eller uppmana till bruk av alkohol.

Marknadsföring får inte rikta sig särskilt till eller skildra barn eller ungdomar som inte har fyllt 25 år.

7 kap. 2 §

Den som tillverkar, säljer eller förmedlar försäljning av alkoholdrycker får i sin rörelse lämna sådana drycker som gåva endast i form av varuprov.

Vid marknadsföring av tjänster eller vid försäljning av andra varor än alkoholdrycker får sådana drycker inte lämnas som gåva.

Bestämmelserna i denna paragraf innebär förbud för vissa givarkategorier att lämna alkoholdrycker som gåva. Dessutom gäller att alkoholdrycker inte får lämnas som gåva till underåriga /.../.

Bestämmelsen omfattar alla slag av alkoholdrycker, alltså även öl.

Med gåva avses såväl att bjuda för förtäring på stället som att överlämna alkoholdrycker på annat sätt.

Första stycket

Första stycket gäller bland annat de som bedriver partihandel eller servering med alkoholdrycker eller detaljhandel med öl. De två sistnämnda kategorierna får i sin rörelse inte lämna alkoholdrycker som gåva. En partihandlare får endast ge bort alkoholdrycker som gåvor i form av varuprover och då i enlighet med nedanstående regler. En partihandlare får därmed inte ge bort alkoholdrycker i någon annan form oavsett vad man kallar det.

Varuprover

Begreppet varuprov innebär att det är ett led i en försäljning för att ge mottagaren möjlighet att bedöma produkten. Av detta följer att det endast kan vara frågan om en begränsad mängd. Det spelar sedan ingen roll om varuproverna överlämnas på flaska eller i glas vid t.ex. en provsmakning.

Partihandlare kan alltså endast ge varuprover till dem som han har rätt att sälja till, dvs. i huvudsak andra partihandlare och innehavare av vissa serveringstillstånd. Med dessa likställs i detta fall även vissa andra som yrkesmässigt hanterar alkoholdrycker. Dessa är vinskribenter och serveringspersonal som hanterar alkoholdrycker.

Varuprover får därmed inte ges till några utöver de ovanstående. De får inte ges till leverantörer, andra kunder eller privatpersoner. Varuprover får heller inte ges för att marknadsföra andra produkter än alkoholdrycker.

Representation

Normal och vedertagen affärsrepresentation är tillåten, som till exempel att bjuda på ett glas sherry eller champagne vid invigningen av ett nytt kontor. Detta under förutsättning att det inte är någon

form av tillställning för allmänheten. Tillståndshavare/motsvarande får dessutom ge anställd alkoholdrycker som present vid t.ex. bemärkelsedag.

Alkoholdrycker som ges vid sådan representation får inte tas från det egna varulagret utan måste inhandlas på Systembolaget AB.

Sponsring och vinprovning

Att sponsra invigningar, premiärer och dylikt genom att skänka alkoholdrycker är inte tillåtet då en partihandlare endast får ge alkoholdrycker i form av varuprover enligt ovanstående regler.

Alkohollagens gåvoförbud gäller även för vinprovning. Detta innebär att en partihandlare kan ordna vinprovningar för tillståndshavare. Han får då tillhandahålla alkoholdryckerna som varuprover. En partihandlare får däremot inte anordna vinprovningar för andra än dessa eftersom han varken får ge varuprover eller sälja till dessa personer. Han kan heller inte ”hjälpa till att handla på Systembolaget” eftersom han inte får ”tillhandagå med anskaffande av alkoholdrycker” /.../.

Mässor

Även vid mässor gäller samma regler. Provsmakning för andra än tillståndshavare och vinskribenter är inte tillåtet.

Mässarrangörer har ibland någon form av registreringssystem där fackbesökare (vinskribenter, innehavare av serveringstillstånd mm.) förses med ett behörighetsbevis eller dylikt. Detta kan vara en utmärkt service för utställande partihandlare. Partihandlaren bör dock förvissa sig om att detta förfarande inte kan leda till att hans partihandelsrätt kan äventyras eftersom det alltid är partihandlaren som har det slutliga ansvaret för vem han ger varuprover till.

Av definitionen av varuprover samt alkohollagens bestämmelser i övrigt om ordning och nykterhet framgår att varuprover inte får ges till den som är märkbart berusad eller uppträder störande.

Analyser/testpaneler

Att testa produkter för att bedöma kvalitet, marknadspotential eller dylikt kan vara en naturlig del i en partihandlares utveckling av produktsortimentet. Hur testerna genomförs, om de ska göras internt, av ett fåtal experter eller i en större testpanel som något etablerat undersökningsföretag tillhandahåller är inte reglerat i detalj.

Att använda testning för mer marknadsföringsinriktade aktiviteter eller aktiviteter riktade direkt mot konsumenter är dock aldrig tillåtet.

Ansvar

Bestämmelserna om gåvoförbud är inte straffsanktionerade i alkohollagen. Däremot kan administrativa åtgärder /.../ komma ifråga⁴.

Enligt nuvarande bestämmelser i alkohollagen ska särskild måttfullhet iakttas vid all marknadsföring av alkoholdrycker till konsumenter. Reklam- eller annan marknadsföringsåtgärd

⁴ Kommunen meddelade Bolaget A en varning sedan bolaget bjudit på alkoholdrycker. Bolaget hade skickat inbjudan till ett antal (150 –180 personer) av sina s.k. vip-gäster (varje gäst fick också ta med sig en vän). Av inbjudan framgick att det skulle bjudas på en buffé vari ingick alkoholdrycker. Bolaget hävdade att de inbjudna gästerna var medlemmar i bolagets kundklubb. Kammarrätten fann att ”med hänsyn till att inbjudan riktats mot en relativt stor grupp av hotell- och restauranggäster till vilka bolaget inte upprätthöll annat än ett i förhållande till allmänheten vanligt kundförhållande och då tillställningen närmast är att uppfatta som PR-verksamhet kan ifrågavarande bjudning av alkoholdrycker inte anses ha skett i samband med sådan allmänt godtagen representation som avses i förarbetena. Bolaget har i förevarande fall brutit mot det s.k. gåvoförbudet i alkohollagen.”

får inte vara påträngande, uppsökande eller uppmana till bruk av alkohol. Den får inte heller rikta sig till eller skildra barn eller ungdomar som inte har fyllt 25 år.

Sedan 2003 är det i periodisk press tillåtet med kommersiella annonser för marknadsföring av alkoholdrycker med högst 15 volymprocent alkohol. För sådan annonsering gäller strikta marknadsföringsregler. Bl.a. får i bild inte något annat återges än den vara som marknadsförs, råvaror som ingår i varan, enstaka förpackningar eller varumärke eller därmed jämförligt kännetecken. Annonsen ska även innehålla en varningstext.

Konsumentverket har utarbetat allmänna råd för marknadsföring av alkoholdryck till konsumenter. Där anges bl.a. vad som är att anse som måttfullhet. Framställning i text bör presenteras så sakligt som möjligt och undvika att spela på känslor eller stämningar. Marknadsföring ska inte förekomma i eller kunna förknippas med situationer där alkohol inte ska förekomma – som t.ex. trafik, arbete, sport eller utbildning. Bilder bör endast återge varan, råvaror, förpackningar eller varumärke. Reklam som riktar sig direkt till en enskild konsument (genom post, e-post, telemarketing, i brevlådan etc.) strider också mot kravet på måttfullhet. Utomhusreklam får bara förekomma i direkt anslutning till säljställe eller tillverkningsplats.

8 kap. Servering av alkoholdrycker

8 kap. 1 §

För servering av spritdrycker, vin, starköl och andra jästa alkoholdrycker krävs tillstånd av den kommun där serveringsstället är beläget (serveringstillstånd).

Serveringstillstånd som avser servering i inrikes trafik på fartyg, luftfartyg eller järnvägståg (trafikservering), meddelas dock av den kommun där det företag som vill bedriva serveringen har sitt säte, eller där den person som vill bedriva serveringen har sitt hemvist. Har företaget inte säte inom landet eller personen inte hemvist inom landet, meddelas tillstånd av Stockholms kommun.

Detaljhandelsbolaget får trots bestämmelserna i första stycket anordna provning av alkoholdrycker för allmänheten enligt riktlinjer i avtalet mellan staten och bolaget.

Trafikservering kan förekomma på fartyg, flygplan eller tåg men inte på andra färdmedel som till exempel bussar, hyrlimousiner o. dyl. I övrigt gäller samma regler för trafikservering som för annan servering. Lagstiftaren har dock förutsatt att tillståndsmyndigheten anpassar de restaurangmässiga kraven till de förhållanden som råder på respektive trafikmedel, se prop. 1994/95:89 sid. 66. /.../.

8 kap. 1 a §

Serveringstillstånd krävs inte om serveringen

1. avser ett enstaka tillfälle för i förväg bestämda personer,
2. sker utan vinstintresse och utan annan kostnad för deltagarna än kostnaden för inköp av dryckerna, och
3. äger rum i lokaler där det inte bedrivs yrkesmässig försäljning av alkohol- eller lättdrycker.

Begreppen försäljning och servering definieras i 1 kap /.../. Servering är således en transaktion där någon tillhandahåller alkoholdrycker mot ersättning. Ersättningens storlek har ingen betydelse. Även om alkoholdrycken säljs till självkostnadspris eller t.o.m. med förlust är det servering. Ingår alkoholdryck som en del i ett arrangemang för vilket erläggs entré-, eller deltagaravgift är det också fråga om servering. Ett serveringstillstånd innebär således en rätt för tillståndshavaren att mot betalning servera sina gäster de alkoholdrycker som tillståndet omfattar. /.../

Utanför bestämmelsen faller således sådana situationer då det inte är fråga om ”tillhandahållande av dryck mot ersättning” dvs. då varje deltagare själv skaffar sig de alkoholdrycker han/hon förtär eller då någon av deltagarna bjuder de övriga. /.../ Som försäljning anses inte heller s.k. samköp, dvs. då någon av deltagarna på uppdrag av de övriga anskaffar dryckerna. /.../ Det skall vara fråga om ett enstaka tillfälle, en begränsad krets av deltagare och antingen en lika fördelning av kostnaderna eller efter vars och ens förbeställda mängd.

Är inte dessa förutsättningar uppfyllda är det tveksamt om arrangemanget kan anses som samköp.

Undantaget har främst tillkommit för att i vissa situationer av privat karaktär, då kommersiellt intresse saknas, möjliggöra servering utan tillstånd (dvs. servering som tidigare var tillståndspliktig). Undantaget är tillämpligt även vid ölservering /.../.

Samtliga villkor skall vara uppfyllda samtidigt för att servering skall kunna få ske utan tillstånd eller utan att kraven för att få bedriva ölservering är uppfyllda.

Vidare gäller att även servering som sker med stöd av undantagsbestämmelsen utgör försäljning i lagens mening. /.../ Serveringen omfattas därför av vissa av alkohollagens övriga bestämmelser. Således gäller åldersgränserna /.../ även vid denna typ av servering.

Inköp av starkare alkoholdrycker till serveringen får ske från Systembolaget AB men inte från partihandlare /.../.

Det får inte finnas vinstintresse av något slag, vare sig från försäljningen av dryckerna eller från någon annan del av arrangemanget. Villkoret kan således inte anses uppfyllt om det i samband med serveringen säljs andra varor eller att avsikten är att skapa good-will. Något kommersiellt syfte får inte finnas utan det kan enbart vara fråga om ett helt privat arrangemang.

Bestämmelsen kompletterar förtäringförbudet /.../. Det innebär att vare sig serveringslokaler eller detaljhandelslokaler, dvs. lokaler som normalt används för yrkesmässig försäljning av alkoholdrycker eller lättdrycker, får användas om servering skall vara tillåten enligt undantagsbestämmelsen.

Det får inte vara fråga om en verksamhet som återkommer mer eller mindre regelbundet. Ett bröllop och en jubileumsfest är exempel på när kriteriet för enstaka tillfälle kan anses uppfyllt. Föreningsmöten och pubkvällar på arbetsplatser m.m. tillhör däremot inte denna kategori. För att undantaget skall vara tillämpligt skall gästerna också vara kända till namn och antal i förväg, dvs. det handlar endast om inbjudna gäster.

Ingen annan kostnad utöver inköpskostnaden för dryckerna får tas ut av gästerna. Avgift för att få delta i tillställningen eller betalning för annat får inte förekomma. Detta innebär att arrangören i anslutning till tillställningen inte kan ta betalt för vare sig mat eller för andra varor eller tjänster m.m.

När undantagsbestämmelsen infördes angavs i författningskommentaren att undantag från kravet på serveringstillstånd avsåg enstaka helt privata arrangemang, där serveringen av spritdrycker, vin eller starköl bedrivs till självkostnadspris. Med självkostnadspris avsågs att deltagarna inte betalar mer för dryckerna än inköpspriset för dessa. Något kommersiellt utbyte av alkoholserveringen får inte finnas. Serveringen ska ske till i förväg bestämda deltagare och arrangemanget får inte anordnas i lokaler där det bedrivs yrkesmässig försäljning av alkoholdrycker eller lättdrycker

8 kap. 2 §

Serveringstillstånd kan meddelas för servering till allmänheten eller i förening, företag eller annat slutet sällskap. Tillståndet kan avse servering året runt eller årligen under en viss tidsperiod (stadigvarande serveringstillstånd). Det kan även avse en enstaka tidsperiod eller ett enstaka tillfälle (tillfälligt serveringstillstånd).

Stadigvarande tillstånd gäller tills vidare. Kommunen får dock om det finns särskilda skäl begränsa tillståndets giltighet till viss tid.

Serveringstillstånd kan gälla spritdrycker, vin, starköl och andra jästa alkoholdrycker eller en eller flera av dessa drycker.

Tillstånd att anordna provsmakning av alkoholdrycker enligt 6 och 7 §§ kan meddelas stadigvarande eller för enstaka tidsperiod.

I fjärde stycket anges att tillstånd för provsmakning av alkoholdrycker kan ges enligt 6 och 7 §§. Detta är en ny sorts tillstånd, vilket liksom vad gäller serveringstillstånd ska kunna meddelas stadigvarande eller för enstaka tidsperiod.

Stadigvarande och tillfällig servering

Det finns två grundtyper av tillstånd:

- I Stadigvarande tillstånd och
- II Tillfälliga tillstånd.

I Stadigvarande tillstånd

Denna typ av tillstånd kan antingen avse hela året eller viss del av året (säsongsrättighet). Exempel på säsongsrättighet är en restaurang som har tillsvidare tillstånd till servering under sommarmånaderna.

STADIGVARANDE TILLSTÅND FÖR SERVERING TILL ALLMÄNHETEN

För erhållande av denna typ av tillstånd gäller höga krav till exempel beträffande lokaler, matutbud och kännedom om alkohollagstiftningen.

STADIGVARANDE TILLSTÅND FÖR SERVERING TILL SLUTNA SÄLLSKAP

Ett stadigvarande tillstånd avseende slutna sällskap är antingen:

- en s.k. *klubbrättighet*, det vill säga ett tillstånd för ett visst sällskap som förening, företag, klubb, personalgrupp och dylikt, eller
- en s.k. *festvåringsrättighet*, det vill säga ett tillstånd till en restaurangrörelse som på beställning bedriver servering till olika slutna sällskap

För att det skall kunna vara fråga om ett slutet sällskap krävs att medlemskretsen är känd före det aktuella arrangemanget. Det är alltså inte fråga om ett slutet sällskap om till exempel medlemskap kan lösas i entrén till den aktuella tillställningen.

Vidare krävs att det finns ett gemensamt intresse eller annat innehållsmässigt samband mellan medlemmarna – något sådant samband kan normalt inte anses finnas till exempel vad gäller gäster på ett hotell. Exempel på underlag som kan användas för att bedöma denna fråga kan vara föreningsstadgar, uppgifter om styrelsens sammansättning, styrelse- eller årsmötesprotokoll, verksamhetsberättelse och medlemsförteckning.

Antalet medlemmar kan också vara av betydelse. Föreningar som omfattar en stor del av invånarna på en ort eller en lokalförening som även är öppen för en organisations samtliga medlemmar inom en viss region eller inom landet torde exempelvis normalt inte kunna anses vara slutna sällskap

Slutligen gäller att en tillställning som är allmän sammankomst eller offentlig tillställning enligt ordningslagens bestämmelser kan inte vara ett slutet sällskap i alkohollagens mening⁵.

⁵ 2 kap 3 § Ordningslagen (1993:1617)

Med offentlig tillställning enligt denna lag avses:

1. tävlingar och uppvisningar i sport och idrott.
2. danstillställningar.
3. tivolinöjen och festtåg.
4. marknader och mässor, samt
5. andra tillställningar som inte är att anse som allmänna sammankomster eller cirkusföreställningar.

För att en tillställning skall anses som offentlig krävs att den anordnas för allmänheten eller att allmänheten har tillträde till den. En tillställning till vilken tillträdet är begränsat genom krav på inbjudan, medlemskap i en viss förening eller annat villkor är dock att anse som en tillställning som allmänheten har tillträde till, om tillställningen uppenbarligen är en del av en rörelse vars verksamhet uteslutande eller väsentligen består i att anordna tillställningar av detta slag. Detsamma gäller om tillställningen med hänsyn till omfattningen av den krets som äger tillträde, de villkor som gäller för tillträdet eller andra liknande omständigheter är att jämföras med sådan tillställning.

Sammanfattningsvis kan sägas att följande punkter bör beaktas vid bedömningen av om ett sällskap skall anses vara slutet eller inte:

- hur medlemskap förvärfvas,
- om det finns något innehållsmässigt samband mellan medlemmarna i sällskapet,
- omfattningen av det slutna sällskapet samt
- utformningen av eventuell annonsering⁶.

Av tillståndsbeviset bör klart framgå om tillståndet avser en klubb rättighet eller festvåningsrättighet.

II Tillfälliga tillstånd

Tillfälliga tillstånd kan gälla enstaka tillfälle eller enstaka tidsperiod och kan avse servering till allmänheten eller slutna sällskap. Med enstaka tidsperiod avses enligt praxis från tidigare lagstiftning några dagar upp till ett par månader.

Tillfällig servering förutsätter att det inte är fråga om regelbundet återkommande verksamhet.

Också *antalet* tillståndstillfällen i en viss serveringslokal kan vara av betydelse. Anordnas ofta tillfällig servering till olika slutna sällskap i samma serveringslokal kan det vara lämpligt att kräva ett stadigvarande tillstånd avseende lokalen. Detta bland annat för att underlätta tillsynsmyndigheternas kontroll över serveringsställena på orten.

Även vid denna typ av tillstånd är det i allmänhet viktigt att skilja mellan servering till slutna sällskap och servering till allmänheten. Detta bland annat eftersom risken för att alkoholpolitiska olägenheter skall uppstå generellt sett torde vara större vid servering till allmänheten. I sådant fall kan det därför finnas anledning att inhämta synpunkter från såväl miljöförvaltningen som polismyndigheten. Det kan också finnas skäl att ha en större tillsynsberedskap. I det här sammanhanget bör dock observeras att enbart det faktum att en ansökan har "rubricerats" felaktigt inte är tillräcklig grund för att avslå ansökan. Avslagsgrunden måste vara alkoholpolitiskt sakligt motiverad /.../. Exempel på avslagsgrund kan vara att det finns risk för att alkoholpolitiska olägenheter skall uppstå.

Begränsning av tillstånds giltighetstid

Särskilda skäl att begränsa giltighetstiden för tillstånd som avser *servering året runt eller årligen under viss tidsperiod* kan till exempel vara att förändringar i verksamheten, vilka motiverar en förnyad prövning, kan förutses⁷.

Det bör här observeras att tillstånd inte får meddelas, inte ens tillfälligt, när det råder tveksamhet om grundförutsättningarna för tillstånd är uppfyllda /.../.

⁶ Kammarätten i Stockholms län, dom den 17 januari 1996, nr 9237-95. En förening hade tillstånd till servering av samtliga alkoholdrycker till slutna sällskap. Länsstyrelsen återkallade tillståndet efter en tillställning med hänvisning till att det inte varit fråga om ett slutet sällskap. Kammarätten fann att eftersom bl.a. annonsering om tillställningen skett i kvällstidning uppfyllde föreningen inte kravet på slutenhet. Det var därmed rätt att återkalla serveringstillståndet.

⁷ Kammarätten i Jönköping fastställde Länsrättens i Jönköpings län dom. Länsrätten ansåg att det fanns skäl att begränsa ett tillstånds giltighetstid eftersom det fanns risk för ordningsstörningar och platsen för den tänkta restaurangen tidigare hade varit samlingsplats för ungdomar. Serveringstillstånd medgavs därför endast för en försöksperiod på sex månader. Kammarättens dom den 21 maj 1996, nr 1562-96 respektive länsrättens dom den 8 mars 1996, nr 140-96.

Villkor

Genom villkor kan tillståndsmyndigheten till exempel förordna om:

- vilka serveringslokaler som får utnyttjas och hur,
- att ordningsvakter skall finnas,
- att alkoholdrycker endast får serveras genom bordservering,
- vilka serveringstider som skall gälla,
- hur och när en drinkbar får användas, jämför prop. 1994/95:89 sid. 101.

/.../

Villkor enligt alkohollagen får endast användas för att motverka skadeverkningar av alkoholpolitisk art. De får däremot inte tillgripas för reglering av förhållanden på område som ligger under annan lagstiftning till exempel på brand- och miljöskyddsområdet. Det bör också observeras att villkor endast kan användas individuellt i enskilda fall. Beträffande generella inskränkningar av försäljningen av alkoholdrycker se 3 kap 10 §.

Ett tillstånd kan avse spritdrycker, vin och starköl men inte en viss sorts dryck som till exempel ett visst varumärke eller en viss grupp av drycker, till exempel glögg, likör eller ”mellanöl”.

8 kap. 3 §

Den som har ett stadigvarande tillstånd att servera spritdrycker har, efter anmälan till kommunen, rätt att krydda spritdryck för servering som snaps i den egna serveringsrörelsen.

Bestämmelsen är ny och innebär att restauranger med stadigvarande tillstånd ges en rätt att krydda spritdryck för servering som snaps i den egna rörelsen. Bestämmelsen avser just snaps i den vedertagna svenska betydelsen, dvs. kryddat brännvin. Brännvin är ett gammalt och vedertaget svenskt begrepp för sprit som tillverkas genom destillering av potatis eller säd. Avsikten är att göra det lagligt att kunna servera stället egen snaps till julbord eller liknande tillställningar. Enligt dagens regler måste en restauratör ansöka om tillverkningstillstånd för att få göra detta.

En anmälan måste dock göras till kommunen. Detta för att kommunen ska ha ett underlag för sin tillsyn av verksamheten. Se också 2 kap. 2 § tredje stycket där det anges att sådan kryddning av spritdryck som avses i denna paragraf inte är att anse som tillverkning av spritdryck.

De nu gällande reglerna förhindrar däremot inte blandning av drinkar etc., som sker direkt på gästernas beställning. Inte heller har beredning av glögg i allmänhet uppfattats vara i strid med alkohollagens bestämmelser.

De farhågor som har framförts med anledning av förslaget att tillåta kryddning av snaps är att en sådan möjlighet skulle öka risken för att illegal alkohol används på krogarna och att kontrollen av detta skulle försvåras. Det finns också en oro för ökade problem med till exempel s.k. shots-blandningar och blandningar och kryddningar av andra spritdrycker än snaps.

Förslaget handlar dock enbart om att som snaps kunna servera vad som i allmänt tal benämns brännvin, som har kryddats på restaurangen efter eget recept. /.../ Det är dock spritdrycker som motsvarar det traditionella svenska okryddade brännvinet som ska komma ifråga, oavsett vilken kategori drycken sorterar under enligt EU-bestämmelserna. Verksamheten ska vidare vara i liten skala. Avsikten är inte att öppna för egentillverkning av olika spritdrycker utan enbart att man på ett serveringsställe ska kunna krydda brännvin för servering i den egna verksamheten.

Den tillståndshavare som har för avsikt att krydda sin egen snaps för servering på serveringsstället ska anmäla detta till kommunen, som därmed får kännedom om verksamheten och kan utöva den kontroll som krävs. Det är i sammanhanget också relevant att påpeka de andra instrument som

samhället har för att utöva tillsyn över restaurangägare, reglerna om bokföring, deklaration, skatteinbetalning, kassaregister m.m. Genom den skattekontroll som utövas av Skatteverket torde förekomsten av illegal sprit kunna upptäckas. Mängden inköpta spritdrycker bör rimligen stämma överens med mängden försålda och eventuellt spill kunna förklaras. Risken för att illegal sprit skulle användas i detta sammanhang bör sålunda kunna motverkas genom en aktiv tillsyn och skattekontroll.

8 kap. 4 §

Den som bedriver cateringverksamhet för slutna sällskap kan meddelas stadigvarande serveringstillstånd under förutsättning att den lokal där serveringen äger rum för varje tillfälle anmäls till och godkänns av kommunen.

Den som bedriver cateringverksamhet ska ha ett eget kök för tillredning av mat för att få stadigvarande serveringstillstånd.

Bestämmelsen är ny. Innebörden är att cateringföretag inte ska behöva söka tillstånd vid varje serveringstillfälle, utan kunna erhålla ett stadigvarande tillstånd. En anmälan ska dock ges in till kommunen inför varje serveringstillfälle så att kommunen ska kunna godkänna den lokal där serveringen kommer att äga rum. Det finns ingen begränsning till var cateringföretaget ska ha sitt säte, utan ett företag i kommun x ska kunna erhålla tillstånd för servering i kommun y.

I andra stycket uppställs som villkor för stadigvarande tillstånd att cateringföretaget ska ha ett eget kök för tillredning av mat. Inte heller denna bestämmelse är begränsad till kommun. Det finns därutöver föreskrifter i livsmedelslagstiftningen om hur ett kök ska vara utrustat m.m. för att yrkesmässig tillagning av mat ska få bedrivas. Vanligt lägenhets- eller villakök torde därigenom inte kunna komma ifråga.

Ett cateringföretag som har ett stadigvarande serveringstillstånd kommer därigenom också att kunna inhandla alkoholdrycker hos en partihandlare, se 13 §.

8 kap. 5 §

På hotell som har restaurangverksamhet med serveringstillstånd i sina lokaler får servering av alkoholdrycker ske på hotellrummet (rumsservering). På sådant hotell får även servering från minibar på hotellrummet ske.

Paragrafen anger att på hotell som har restaurangverksamhet med serveringstillstånd i sina lokaler också har rätt att bedriva rumsservering. Detta har inte reglerats tidigare i alkohollagen. Det är i dag inte ovanligt att restaurangverksamhet på ett hotell bedrivs på entreprenad av någon annan än hotellägaren. Det förhållandet ska inte utgöra hinder för tillåtligheten av rumsservering. Det avgörande är att restaurangverksamheten bedrivs i hotellets lokaler och att det finns ett serveringstillstånd som omfattar de drycker som erbjuds i rumsserveringen. För rumsservering ska inte gälla några begränsningar i tid, utan det får ankomma på restauratören och hotellet att besluta om detta. Övriga bestämmelser i alkohollagen om åldersgräns för servering, serveringsansvarig person m.m. gäller självfallet även för rumsservering. I paragrafen finns också en bestämmelse om minibar på hotell, dock med den ändringen att bemyndigandet i andra meningen har tagits bort.

/.../ En förutsättning för alkoholservering från minibar är att hotellet har serveringstillstånd. Frågan om rumsservering bör bedömas på samma sätt, eftersom tillstånd till servering via rumsservering bör anses ingå som en del i hotellets serveringstillstånd. Det förutsätts även att tillredd mat kan tillhandahållas. Då det numera inte sällan förekommer att även väletablerade hotell anlitar annat företag för restaurangverksamheten i hotellets lokaler bör emellertid tillstånd

till rumsservering liksom för minibar kunna ges även till sådant företag. Vad gäller tidpunkten för servering bör det inte införas några begränsningar i lagen. Det får ankomma på hotellet självt att reglera när sådan service kan erbjudas, med beaktande av de villkor beträffande ansvarsfull servering som alkohollagen i övrigt uppställer.

8 kap. 6 §

Anordnande av provsmakning av spritdrycker, vin, starköl eller andra jästa alkoholdrycker vid arrangemang riktade till allmänheten är tillåtet under förutsättning att

1. arrangören har ett stadigvarande serveringstillstånd som omfattar de drycker som provsmakningen avser av samt den lokal där provsmakningen ska äga rum, eller
2. de partihandlare som deltar enskilt eller gemensamt ansöker om och erhåller ett tillfälligt tillstånd för provsmakning av de drycker som avses erbjudas.

Tillståndshavare som avses i första stycket 1. ska innan arrangemanget äger rum göra en anmälan till kommunen.

Genom denna reglering blir det tillåtet att anordna vinmässor och liknande arrangemang med provsmakning av spritdrycker, vin, starköl och andra jästa alkoholdrycker. Vad som är ”liknande arrangemang” kan exemplifieras med Öl- och Whiskeymässan i Nacka strand, Mat- och köksmässan på Stockholmsmässan, provsmakningar som anordnas i vinkällare m.m. I begreppet provsmakning ligger att det handlar om små mängder av olika produkter för att kunna få en uppfattning om kvalitet och smak.

Det uppställs två olika möjligheter för att kunna anordna sådan provsmakning. En person eller ett företag med ett stadigvarande serveringstillstånd, som omfattar de drycker och den lokal där provsmakningen avses äga rum kan, inom ramen för detta tillstånd anordna provsmakning. Den andra möjligheten är att de partihandlare som deltar ansöker enskilt eller gemensamt om ett tillfälligt tillstånd för provsmakning av de drycker som avses erbjudas. Att begreppet partihandlare används, beror på att det endast är sådana som (förutom Systembolaget) har rätt att idka handel med alkoholdrycker och således också ha anledning att marknadsföra sina varor.

I andra stycket anges att en tillståndshavare enligt första stycket 1. ska ge in en anmälan till kommunen innan arrangemanget äger rum.

8 kap. 7 §

Den som tillverkar alkoholdrycker från råvaror som produceras på den egna gården och som har ett stadigvarande serveringstillstånd har rätt att, efter anmälan till kommunen, vid tillverkningsstället erbjuda provsmakning av de egenproducerade dryckerna.

Om sådant tillstånd saknas, får tillverkaren erbjuda provsmakning av egentillverkade alkoholdrycker vid tillverkningsstället efter särskilt tillstånd för provsmakning.

I paragrafen ges tillverkare av alkoholdrycker från egenproducerade råvaror möjlighet att erbjuda provsmakning vid tillverkningsstället av de egentillverkade dryckerna. Två möjligheter att erbjuda provsmakning ges. Den tillverkare som också har en serveringsrörelse i anslutning till tillverkningsstället och för denna ett stadigvarande serveringstillstånd har rätt att inom ramen för detta, och efter anmälan till kommunen, erbjuda provsmakning av de egna gårdsproducerade dryckerna. Producenter som inte har någon restaurangrörelse kan i stället ansöka hos kommunen om ett särskilt tillstånd för provsmakning. Provsamakning har samma innebörd som anges i kommentaren till 6 §.

8 kap. 8 §

Servering av folköl får, med de inskränkningar som föreskrivs i denna lag, ske om verksamheten bedrivs i sådana lokaler eller andra utrymmen i byggnader eller transportmedel som

1. ingår i anläggningar som är godkända enligt föreskrifter meddelade med stöd av 7 § 1 livsmedelslagen (2006:804) eller registrerade enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 852/2004 av den 29 april 2004 om livsmedelshygien, och
2. är avsedda för stadigvarande verksamhet med livsmedel och där mat serveras samtidigt.

Trots första stycket får folköl serveras i sådana fall som anges i 1 a §, 1 b § eller av den som innehar serveringstillstånd.

Den som avser att bedriva servering av folköl ska anmäla verksamheten hos den kommun där serveringen ska ske. Servering får inte påbörjas innan anmälan har gjorts. Vad nu sagts gäller inte i fall som avses i 1 a §, 1 b § eller den som har serveringstillstånd.

Den som är anmälningsskyldig enligt tredje stycket ska utöva särskild kontroll (egenkontroll) över serveringen. För egenkontrollen ska det finnas ett för verksamheten lämpligt program.

I tredje stycket har förtydligats att servering inte får påbörjas innan anmälan till kommunen har gjorts.

8 kap. 9 §

Kommunen ska tillhandahålla information om vad som gäller enligt denna lag och anslutande föreskrifter samt riktlinjer för tillämpningen av föreskrifterna i kommunen.

I bestämmelsen anges att kommunen ska tillhandahålla information om vad som gäller enligt alkohollagen och anslutande föreskrifter samt riktlinjer för tillämpningen av föreskrifterna i kommunen. Dokumentet bör innehålla en sammanställning av vad som gäller enligt lag och andra författningar samt i övrigt i kommunen för serveringstillstånd. Riktlinjerna ska säkra en förutsebarhet och ska också utgöra en information till dem som har för avsikt att ansöka om serveringstillstånd. Det är viktigt att framhålla att riktlinjerna naturligtvis inte får avvika från lagen eller anslutande föreskrifter eller ersätta den prövning som ska ske i det enskilda fallet.

Kommunen ska upprätta en särskild tillsynsplan för efterlevnaden av de bestämmelser som gäller för servering av alkoholdrycker. Planen ska ges in till länsstyrelsen.

8 kap. 10 §

Ansökan om serveringstillstånd görs skriftligen.

Kommunen får ta ut avgift för prövningen enligt de grunder som beslutas av kommunfullmäktige.

Kommunen får även ta ut avgift för tillsyn enligt 9 kap. av den som har serveringstillstånd och av den som bedriver anmälningspliktig detaljhandel med eller servering av folköl.

Regeringen får meddela föreskrifter om den tid inom vilken kommunen ska fatta beslut om serveringstillstånd.

8 kap. 12 §

Serveringstillstånd får endast meddelas den som visar att han eller hon med hänsyn till sina personliga och ekonomiska förhållanden samt omständigheterna i övrigt är lämplig att utöva verksamheten samt att verksamheten kommer att drivas i enlighet med de krav som ställs upp i denna lag.

Sökanden ska genom att avlägga ett prov visa att han eller hon har de kunskaper om denna lag och anslutande föreskrifter som krävs för att på ett författningssenligt sätt utöva serveringsverksamheten.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om prov som avses i andra stycket och om undantag i vissa fall från skyldigheten att avlägga prov.

Andra stycket anger att den som ansöker om serveringstillstånd ska avlägga ett prov för att visa att han eller hon har de kunskaper om denna lag och anslutande föreskrifter som krävs för att på ett författningssenligt sätt kunna utöva serveringsverksamheten.

För att få serveringstillstånd ska den sökande, utöver att visa att han eller hon med hänsyn till sina personliga och ekonomiska förhållanden är lämplig att bedriva verksamheten, genom att avlägga ett prov visa att han eller hon har tillräckliga kunskaper om alkohollagen och anslutande föreskrifter.

Allmänt

Servering av alkoholdrycker är en socialt ansvarsfull uppgift. För att få tillstånd till sådan servering måste sökanden uppfylla högt ställda krav på lämplighet.

För att tillstånd skall få meddelas krävs en utredning som gör sannolikt att sökanden kommer att bedriva serveringen i enlighet med lagens bestämmelser.

När prövningen avser en juridisk person riktas lämplighetskraven även mot de fysiska personer⁸ som har ett *betydande inflytande*⁹ i rörelsen, till exempel verkställande direktör, ensam firmatecknare, styrelseledamöter, bolagsdelägare eller aktieägare¹⁰ med betydande aktieinnehav. I fåmansföretag och fåmanshandelsbolag bör samtliga delägare räknas in. Om en juridisk person är delägare i en serveringsrörelse skall även denne samt dess företrädare uppfylla lämplighetskravet.

⁸ En person som var styrelsesuppleant i ett AB och hade generalfullmakt att företräda bolaget ansågs i realiteten ha ett sådant inflytande i bolaget att han borde omfattas av lämplighetsprövningen. Regeringsrättens dom den 21 november 1996, nr 3329-95.

⁹ Kammarrätten i Jönköping gjorde samma bedömning som Länsrätten i Kronobergs län. En sökande, med enskild firma, ansågs inte ha visat att lämplighetskravet i 7 kap 7 § var uppfyllt. Detta eftersom hennes make (som inte var lämplig att få tillstånd till servering av alkoholdrycker) skulle delta i driften av restaurangen och därigenom antogs skulle komma att få ett betydande inflytande över rörelsen. Maken hade i driften av bl.a. ett handelsbolag tidigare varit ekonomiskt misskötsam. Kammarrättens dom den 7 oktober 1996, nr 3345-96 respektive länsrättens dom den 8 augusti 1996, nr 1050-96.

¹⁰ Kammarrätten i Stockholm delade länsrättens i Stockholms län bedömning. Ett restaurangbolag ägdes till hälften av ett aktiebolag och till hälften av en fysisk person. Ekonomisk misskötsamhet i aktiebolaget medförde att grund förelåg att återkalla restaurangbolagets serveringstillstånd. Kammarrättens dom den 4 december 1995, nr 9922-95 respektive länsrättens dom den 13 november 1995, nr 15480-95.

Det kan även bli aktuellt att pröva annan ekonomisk intressent bakom rörelsen, t.ex. betydande privata kreditgivare och innehavare av generalfullmakt¹¹. Det måste i varje ärende klarläggas vilka som skall anses ingå i denna krets av personer. Kretsen av fysiska personer som skall prövas bör således bestämmas så att prövningen fångar upp de personer som har det verkliga inflytandet i serveringsverksamheten och inga andra. Kretsen bör identifieras redan vid tillståndsprövningen och uppgifterna bör ständigt vara aktuella. Att schablonmässigt pröva samtliga styrelseledamöter, suppleanter m.fl. är i normalfallet inte rimligt vare sig från arbetssynpunkt hos kommunen och remissmyndigheter eller från integritetssynpunkt för den enskilde.

Kravet på personlig lämplighet kvarstår även efter det att tillstånd meddelats. /.../

Tillståndshavaren har också en skyldighet att anmäla förändringar som har betydelse för kommunens tillsyn /.../. Denna skyldighet innefattar bl.a. förändringar avseende personer med betydande inflytande. Tillståndshavaren bör upplysas om denna skyldighet på lämpligt sätt.

Bulvanförhållanden

Det är viktigt att tillståndsmyndigheten är uppmärksam på att det förekommer ansökningar där sökanden i själva verket företräder någon som vill undandra sig prövning, det vill säga att det är fråga om ett s.k. bulvanförhållande. Exempel på situationer där detta kan misstänkas och där det därför är påkallat att en närmare utredning görs är när:

- en sökande inkommer med en ansökan strax efter det att en ”närstående” (släkting, f.d. kompanjon eller liknande) bedömts som olämplig,
- den personkrets som har redovisats i ansökan återkommande ändras när det i ärendet uppkommer tveksamhet om någons lämplighet samt när
- en person som i ansökan inte är redovisad som en person med betydande inflytande i rörelsen ändå har undertecknat viktiga handlingar, det vill säga personen har agerat som om han/hon är en person med betydande inflytande.

Två systrar och deras båda bolag nekades tillstånd att servera alkohol vid två restauranger. Kvinnornas föräldrar hade tidigare bedrivit verksamhet i samma lokaler och hade därvid fått serveringstillstånd återkallade. Utredningen visade att det förelåg ett bulvanförhållande mellan de tidigare och de nya ägarna.

(HFD 2011 ref 43)

Lämplighetsprövning

För att kunna få tillstånd måste sökanden visa att han med hänsyn till sina personliga och ekonomiska förhållanden och omständigheterna i övrigt är lämplig.

Vad gäller sökandens personliga och ekonomiska förhållanden skall tillståndsmyndigheten bland annat pröva sökandens:

- vandel, det vill säga allmän och ekonomisk skötsamhet samt
- ekonomiska förhållanden i övrigt.

/.../

Lämplighetsprövningen kan från myndighetssynpunkt delas in i två delar:

- dels måste tillståndsmyndigheten kontrollera att vissa positiva krav är uppfyllda, till exempel att sökanden har tillräcklig kunskap i alkohollagstiftningen och att serveringsverksamheten finansieras på ett godtagbart sätt,

¹¹ En person som var styrelsesuppleant i ett AB och hade generalfullmakt att företräda bolaget ansågs i realiteten ha ett sådant inflytande i bolaget att han borde omfattas av lämplighetsprövningen. Regeringsrättens dom den 21 november 1996, mål nr. 3329-95.

- dels måste det i möjligaste mån säkerställas att sökanden inte genom sin bakgrund är olämplig, till exempel på grund av tidigare brottslig verksamhet eller ekonomisk misskötsamhet.

I ansökningsärenden är det *sökanden* som har bevisbördan. Det innebär att *sökanden* på begäran av tillståndsmyndigheten har att inkomma med de handlingar som behövs för prövningen; till exempel intyg om utbildning och anställningar, hyreskontrakt och köpeavtal. När det gäller positiva krav som ställs på sökanden, till exempel krav på kunskap i alkohollagstiftningen, räcker det därför om tillståndsmyndigheten anger vilka uppgifter/handlingar som krävs. Om sökanden inte kommer in med begärt underlag kan ansökan avslås.

Tillståndsmyndigheten måste dock vara mer aktiv när det gäller sökandens vandel och själv skaffa in vissa av de uppgifter som behövs, till exempel besked om sökanden har gjort sig skyldig till brott och besked om skatteinbetalningar har gjorts i rätt tid. Däremot kan sökanden åläggas att inkomma med behövligt underlag från myndigheter som har etablerade rutiner för hantering av intyg av olika slag. Detta gäller till exempel kronofogdemyndigheten och Patent- och registreringsverket.

Att sökanden skall visa att han är ”positivt” lämplig innebär att tillstånd kan vägras redan vid *misstanke* om ekonomiska oegentligheter eller brottslig verksamhet. Det ankommer i sådant fall på sökanden att förete den utredning som behövs för att undanröja misstanken. Tillstånd kan således inte beviljas enbart på den grunden att ingenting negativt är känt om sökandens tidigare verksamhet, utan sökanden måste visa att han är ”positivt” lämplig. Det innebär att tillstånd inte kan komma ifråga ens för en ”prövotid” när det råder tveksamhet om sökandens lämplighet.
/.../

Skäl att avslå ansökan om serveringstillstånd ansågs föreligga då av bolaget anställd restaurangföreståndare, med bestämmande inflytande, tidigare gått i konkurs samt även underlåtit att göra skatte- och avgiftsinbetalningar. Att ytterligare en anställd hos bolaget utsetts att vara ansvarig för alkoholserveringen föranledde ingen annan bedömning.
(RÅ 1996 ref 90)

Kunskaper i bokföring m.m.

Med anledning av Alkoholutredningens förslag angående krav på kunskaper i bokföring, anförs att ett sådant tillägg är obehövligt eftersom redan gällande lagstiftning ställer vissa krav på kunskap i bokföring, redovisning och skattelagstiftning.

Bestämmelsen om lämplighet och vad regeringen anfört i nämnda proposition bör uttolkas så att kravet på lämplighet inte innefattar något direkt krav på att tillståndshavaren själv besitter kunskaper i bokföring utan kan anlita extern hjälp för detta ändamål. Tillståndshavaren måste emellertid, som alla företagare, ha grundläggande kännedom om hur underlaget för bokföringen skapas och bibehålls, dvs. hur den dagliga redovisningen av inköp och försäljning skall gå till och hur det materialet skall hanteras. Det föreligger inte heller ett direkt krav på kunskaper i skattelagstiftningen. En tillståndshavare måste dock ha viss grundläggande kännedom om sina skyldigheter på området, bl.a. vad gäller mervärdeskatt och arbetsgivaravgifter. Detta för att tillståndshavaren skall kunna hålla en ordnad bokföring och uppfylla kravet på ekonomisk skötsamhet.

Kunskap i svenska språket

Vid tillämpning av tidigare lagstiftning på området, lagen (1977:293) om handel med drycker, ställdes krav på att en sökande av serveringstillstånd skulle behärska svenska språket i tal och skrift. Något sådant uttryckligt krav ställs inte i alkohollagen numera. Ett minsta krav som måste kunna ställas på en tillståndshavare eller en person med betydande inflytande är att denne skall kunna göra sig förstådd gentemot gästerna, särskilt när det gäller frågor om åldersgränser och överservering. Vidare måste det kunna ställas krav på att denne kan ha en dialog med

tillsynsmyndigheter. Om en sökande/tillståndshavare inte ens med biträde från sin personal kan kommunicera med tillsynsmyndigheter eller gäster kan denne inte anses uppfylla kravet på lämplighet.

Prövning av sökandens vandel (skötsamhet)

Kravet på sökandens vandel är detsamma oavsett vilken typ av tillstånd det är fråga om. Det vill säga oberoende av om ansökandet gäller ett stadigvarande tillstånd, tillstånd för enstaka tillfälle/tidsperiod, tillstånd avseende servering till allmänheten eller till slutna sällskap

Prövningsunderlag

Exempel på underlag av betydelse för prövningen av tidigare skötsamhet är:

- Uppgifter baserade på registrering i polismyndigheternas register. Vid ansökningar om stadigvarande tillstånd får kommunen uppgifter om detta i samband med den obligatoriska remissen till polismyndigheten /.../.
- Besked från skattemyndigheten om i vad mån sökanden självant och i tid har fullgjort sina skyldigheter gentemot det allmänna, det vill säga i tid betalat in skatter och avgifter och avlämnat föreskrivna deklARATIONER, bl.a. sådana avseende mervärdeskatt och källskatt.
- Besked från kronofogdemyndigheten om sökanden varit eller är registrerad hos myndigheten och om så är fallet besked om vilka registreringar det är fråga om. Av registerutdrag från kronofogdemyndigheten framgår bland annat om sökanden är restförd, hur många restföringar det är fråga om samt vilka typer av skulder och vilka belopp det är fråga om.
- Utdrag från PRV:s aktiebolagsregister samt ur handels- och föreningsregistret – en s.k. personnummerutredning. En sådan utredning visar bland annat om sökanden är eller har varit registrerad som funktionär – till exempel styrelseledamot eller VD – i företag som har försatts i konkurs.

När det gäller frågan om hur den *framtida* verksamheten kommer att skötas visar erfarenheten att det är mindre risk för ekonomisk misskötsamhet om ett företag är korrekt registrerat hos skattemyndigheten. Det kan därför finnas skäl att kontrollera om företag som söker tillstånd har F-skattebevis.

Brottslighet

Hur brottslighet skall påverka bedömningen kan inte sägas generellt. När det framgår av polisens yttrande att sökanden varit inblandad i brottslig verksamhet måste en bedömning göras i varje enskilt fall utifrån brottets art, svårighetsgrad och dess relevans för sökandens lämplighet att bedriva serveringsrörelse¹². Särskilt graverande är till exempel brott som har anknytning till rörelsen, narkotikabrott, trafiknykterhetsbrott, våldsbrott, diskrimineringsbrott samt ekonomisk brottslighet.

¹² En kommun avslog en ansökan om serveringstillstånd eftersom bolagets båda delägare gjort sig skyldiga till upprepad brottslighet. Efter överklagande beviljade Länsrätten i Göteborgs och Bohus län, med beaktande av den brottslighet sökandena gjort sig skyldiga till och det faktum att mer än tre år förflutit sedan brott begåtts, bolaget serveringstillstånd. Kommunen överklagade till Kammarrätten i Göteborg som infortrade yttrande från Alkoholinspektionen. Alkoholinspektionen anförde bl.a. att det normalt måste anses vara en försvårande omständighet att båda bolagsmännen är brottsligt belastade. Särskilt den ene bolagsmannens brottslighet var allvarlig (misshandel vid fyra tillfällen). Då emellertid även dennes brottslighet var av äldre datum (äldre än tre år) bedömde inspektionen efter viss tveksamhet att den aktuella brottsligheten ej längre borde diskvalificera bolaget. Kammarrätten fäste stor vikt vid yttrandet och anförde att bolagsmännen fick anses uppfylla kraven på lämplighet i lagen och att länsrätten haft fog för sitt beslut att bevilja serveringstillstånd. Länsrättens dom den 23 september 1996, nr 3874-96 respektive kammarrättens dom den 14 mars 1997, nr 6840-96.(Alkoholinspektionens yttrande den 17 februari 1997, dnr 45-97).

Ekonomisk misskötsamhet som inte är brottslig

Exempel på detta är upprepade restföringar¹³, misskötta skatte- och avgiftsinbetalningar, brutna avbetalningsplaner, ökande skuld trots avbetalning och skattebetalning först vid konkursansökan. Av en tillståndshavare krävs att denne självant fullgör sina åligganden när det gäller bland annat skatter och avgifter och att uppkomna skulder regleras. Även *vårdslöshet i ekonomiska sammanhang* kan utgöra hinder för tillstånd. Det är således inte enbart uppsåtlig misskötsamhet som kan vara diskvalificerande i detta sammanhang.

Vid lämplighetsbedömningen bör beaktas om det rör sig om upprepade försummelser, storleken på eventuellt skuldbelopp etc. *Systematisk* underlåtenhet från sökandens sida att fullgöra skyldigheterna mot det allmänna är särskilt allvarlig. Däremot bör inte en eller ett fåtal restförda skatte- eller avgiftsskulder, såvida det inte rör sig om betydande belopp, utgöra hinder för tillstånd. Även en seriös företagare kan råka i tillfälliga i ekonomiska svårigheter. Det får också beaktas i vad mån sökanden har visat vilja att göra rätt för sig. Öppna kontakter med kronofogdemyndigheten och en välskött avbetalningsplan tyder normalt sett på att sökanden är seriös.

Vid prövningen av en ansökan bör tyngdpunkten läggas på sökandens beteende *innan* ansökan lämnats in. Reglering av skulder i samband med ansökningstillfället innebär således inte att sökanden självklart skall anses som lämplig. Avgörande är istället om det finns godtagbara skäl för sökandens tidigare handlande. En prövning måste därför alltid ske i det enskilda fallet.

Konkurs

Har sökanden förekommit i företag som försatts i konkurs måste omständigheterna i konkursen och sökandens ansvar utredas. Underlag för en sådan bedömning kan vara förvaltarberättelsen eller andra uppgifter från konkursförvaltaren. Om det framkommer att oegentligheter har förekommit eller att redovisningen har varit bristfällig är det sökanden som har att visa att han/hon inte varit delaktig. Enligt Statens folkhälsoinstituts mening är däremot inte enbart den omständigheten att en sökande någon enstaka gång har förekommit i ett företag som försatts i konkurs tillräcklig grund för att denne skall anses vara olämplig.

Karenstid

Innan serveringstillstånd kan komma ifråga för någon som är brottsligt belastad, har varit ekonomiskt misskötsam eller fått ett serveringstillstånd återkallat måste sökanden visa att han/hon under viss tid (karenstid) i frihet levt laglydig / varit ekonomisk skötsam. Hur lång karenstid som är lämplig får bedömas utifrån förhållandena i det enskilda fallet, dvs. karenstiden måste kunna variera med hänsyn till brottets art. /.../

¹³ Regeringsrätten fastställde, med ändring av kammarrättens dom, länsrättens dom. Länsstyrelsen avsåg en ansökan om serveringstillstånd eftersom en av företrädarna för sökandebolaget (en styrelsesuppleant med generalfullmakt att företräda bolaget) ansågs olämplig. Företrädaren hade bl.a. vid upprepade tillfällen underlåtit att göra skatte- och avgiftsinbetalningar. Länsrätten i Blekinge län konstaterade efter överklagande bl.a. att de uteblivna inbetalningarna var relativt många och uppgick till relativt höga belopp varför länsstyrelsen haft fog för sitt beslut. Bolaget överklagade till Kammarrätten i Jönköpings län som hade en annan uppfattning (bl.a. beaktades ett intyg från berörd kommun enligt vilket kommunen sagt sig ha fullt förtroende för bolaget och att det fanns ett kommunalt intresse av att bolaget fick serveringstillstånd). Länsstyrelsen överklagade kammarrättens dom till Regeringsrätten som bl.a. konstaterade att företrädaren under flera år restförts på grund av underlåtenhet att inbetala källskatt och arbetsgivaravgifter samt mervärdesskatt, restföringarna hade sammantaget uppgått till ett betydande belopp samt vidare att denne ej följt uppgjorda avbetalningsplaner med kronofogden. Bolagsföreträdaren var därför – och därigenom även bolaget – ej lämpligt att inneha serveringstillstånd. Länsrättens dom den 20 mars 1995, nr 112-95. Kammarrättens dom den 19 maj 1995, nr 2057-95 respektive Regeringsrättens dom den 21 november 1996, nr 3329-95. (I yttrade till Regeringsrätten den 18 december 1995 dnr 495-95, delade Alkoholinspektionen länsstyrelsens uppfattning).

Prövning av ekonomiska förhållanden i övrigt

I ansökningsärenden som rör ett nytt företag eller ny företagare är det väsentligt att sökanden visar en finansieringsplan, varav framgår varifrån kapitalet kommer. Detta för att motverka tillkomsten av serveringsrörelser som finansieras med illegala medel. Men även för att kontrollera att sökanden inte är ekonomiskt beroende av någon som är olämplig att bedriva serveringsrörelse eller är underkastad sådana ekonomiska åtaganden som väsentligt begränsar hans möjlighet att bestämma över serveringsrörelsens drift. Exempel på det senare kan vara starkt begränsande leverans- eller marknadsföringsavtal. Enligt konkurslagen får en gäldenär, som är fysisk person, under konkurs inte bedriva näringsverksamhet som medför bokföringsskyldighet. Sökanden bör därför genom intyg från PRV (konkursfrihetsbevis) visa att han/hon inte är försatt i konkurs.

Andra krav på sökanden

En ansökan från en person som är under 20 år eller har förvaltare enligt föräldrabalken enligt föräldrabalken får inte bifallas /.../.

En annan förutsättning för serveringstillstånd är att sökanden har dispositionsrätt till aktuell serveringslokal /.../.

Vid brottslighet som har anknytning till rörelsen, narkotikabrott, trafiknykterhetsbrott, våldsbrott samt ekonomisk brottslighet bör, enligt praxis, minst tre år förflyta sedan sökanden senast begick brott innan serveringstillstånd kan komma ifråga. Den tid sökanden avtjänat frihetsberövande påföljd skall inte inräknas i denna tid. Även då ett serveringstillstånd har återkallats bör, enligt praxis, minst tre år förflyta innan nytt tillstånd kan komma ifråga.

8 kap. 13 §

Den som har tillstånd för servering till allmänheten eller stadigvarande tillstånd för servering i slutet sällskap, får köpa de spritdrycker, vin, starköl och andra jästa alkoholdrycker som behövs för rörelsen endast av partihandlare eller av detaljhandelsbolaget. Den som har tillstånd för servering i slutet sällskap vid ett enstaka tillfälle eller under en enstaka tidsperiod, får köpa motsvarande drycker endast hos detaljhandelsbolaget.

Bestämmelsen reglerar var innehavare av serveringstillstånd får göra sina inköp av alkoholdrycker. Bestämmelsen har förtydligats så att det nu framgår att den som har tillstånd för servering till allmänheten eller stadigvarande tillstånd för servering i slutna sällskap får köpa de alkoholdrycker som behövs för rörelsen endast av partihandlare eller av detaljhandelsbolaget. Den sakliga förändring som har skett är en följd av att cateringföretag numera ska kunna erhålla stadigvarande tillstånd för servering i slutna sällskap. Därigenom får de också rätt att göra sina inköp av alkoholdrycker direkt hos partihandlare.

Alkoholdrycker som har anskaffats på annat sätt får inte användas i serveringsrörelsen¹⁴ – jämför dock med vad som sägs om överlåtelse av rörelse, konkursbo och dödsbo /.../. De får inte heller förvaras på serveringsstället, jämför med vad som sägs om förvaringsförbudet /.../.

Privat införsel av alkoholdrycker kan inte användas för inköp av drycker till en restaurangrörelse. För det första gäller de s.k. införselkvoterna resenärens införsel för eget eller familjens bruk eller som gåva till närstående för dennes eller dennes familjs personliga bruk /.../.

För det andra föreskrivs i alkohollagen att inköp av spritdrycker, vin och starköl till restaurang med serveringstillstånd endast får göras /.../ från någon som har rätt att bedriva partihandel med

¹⁴ Undantag kan medges av chefen för Utrikesdepartementet med stöd av 11 kap 5 § alkohollagen.

dryckerna eller från detaljhandelsbolaget (vissa undantag finns dock vid övertagande av rörelse samt i de fall restauratören har ett eget tillverkningsstillstånd eller en egen införselrätt).

Servering av drycker som köpts in eller anskaffats på annat sätt utgör /.../ olovlig försäljning av alkoholdrycker och kan medföra böter eller fängelsestraff. Det gäller således privatinförda drycker, smuglade eller olovligt tillverkade drycker m.m.

Att inköpen gjorts på föreskrivet sätt skall kunna styrkas. Detta sker med inköpsfakturor.

Införsel/import av spritdrycker, vin och starköl för kommersiella syften får endast göras av partihandlare /.../.

Handel med alkoholdrycker i Sverige är förbehållen endast den som har tillstånd eller rätt därtill enligt alkohollagen.

Den som i egenskap av resande för in aktuella alkoholdrycker får inte sälja dem, varken till innehavare av serveringstillståndshavare eller till någon annan.

I kommunernas arbete med sin tillsyn över restauranger med serveringstillstånd är det därför nödvändigt att kunna kontrollera att rörelsens drycker köpts in på ett i alkohollagen föreskrivet sätt. /.../

Det kan också finnas anledning att emellanåt göra en avstämning av försålda och inköpta drycker mot inneliggande lager. Tillståndshavaren är enligt nämnda bestämmelser skyldig att ”tillhandahålla handlingar som rör verksamheten”.

För att detta skall kunna ske på ett tillförlitligt sätt måste kommunen känna till var lagret finns; på serveringsstället eller på annan plats. Om lager flyttas eller inrättas föreligger en skyldighet för restauratören /.../ att jämte uppgift om adress meddela tillståndsmyndigheten detta.

/.../

För att bokföringen skall kunna anses vara anordnad på sådant sätt att kontroll av verksamheten är möjlig /.../ bör det dessutom finnas en lagerredovisning med uppgift om leverans till och uttag ur lagret.

Lokaler och utrustning

8 kap. 14 §

Serveringstillstånd ska omfatta ett visst avgränsat utrymme som disponeras av tillståndshavaren.

Särskilt tillstånd kan dock meddelas för flera tillståndshavare att utnyttja ett gemensamt serveringsutrymme. Om så har skett ska varje tillståndshavare svara för ordning och nykterhet inom serveringsutrymmet samt för att vad som i övrigt gäller enligt denna lag iakttas under den tid han eller hon bedriver servering där.

I andra stycket regleras vad som gäller om flera tillståndshavare vill utnyttja ett gemensamt serveringsutrymme. Det ska utfärdas ett särskilt tillstånd för detta som omfattar samtliga tillståndshavare som ska utnyttja utrymmet. En förutsättning ska vara att samtliga som omfattas av den gemensamma ansökan sedan tidigare har ett eget serveringstillstånd som omfattar den egna lokalen. Varje tillståndshavare ska svara för ordning och nykterhet inom serveringsutrymmet under den tid han eller hon bedriver servering, samt att vad som i övrigt gäller enligt alkohollagen iakttas.

Vid ordningsstörningar avseende ordning och nykterhet, där det inte går att fastställa någon ansvarig bland tillståndshavarna är det det gemensamma tillståndet som kan komma att återkallas.

Serveringsställe och serveringslokaler

Tillstånd till servering skall vara knutet till ett visst serveringsställe.

Med *serveringsställe* avses alla lokaler och utrymmen som används i en serveringsrörelse.

Serveringslokal avser den del av serveringsstället, inomhus, där alkoholserving är tillåten.

Med annat avgränsat utrymme avses del av serveringsställe som ligger utomhus och där alkoholserving är tillåten, till exempel en terrass eller en uteserving¹⁵.

Serveringslokaler och eventuella andra utrymmen skall vara insynade och angivna i tillståndsbeviset, till exempel genom markering på ritning som bifogas beviset. Ett viktigt krav som ställs på dem är att de skall vara överblickbara bland annat för att serveringspersonalen skall kunna kontrollera vilka gäster som får tillgång till alkoholdrycker samt kunna upptäcka om olägenheter uppstår.

En serveringslokal bör också uppfylla vissa grundkrav. Lokalen skall vara godkänd av brandskydds-, arbetarskydds- och hälsoskyddsmyndigheter. Dessa krav gäller dessutom allmänt för offentliga lokaler. Serveringsstället skall också, med hänsyn till överblickbarhet och funktion vara en sammanhållen enhet.

Serveringslokaler och utrymmen som inte är belägna så att de kan överblickas på ett tillfredsställande sätt eller inte kan förses med mat från restaurangköket utgör fristående serveringsrörelser. Exempel på detta är en lokal som saknar förbindelse med serveringsstället i övrigt. I sådant fall är lokalen att betrakta som en fristående serveringsrörelse vilken kräver separat tillstånd.

/.../

¹⁵ Jfr. med vad som sägs i prop. 1976/77:108 sid. 75.

Uteservering

I de fall serveringstillståndet även omfattar uteservering måste lagad mat också kunna serveras där.

En uteservering skall också vara fysiskt avgränsad från kringliggande område där servering inte får förekomma¹⁶.

Dess belägenhet skall vara sådan att den kan överblickas, jämför ovan.

En uteservering bör ligga i nära anslutning till de egentliga serveringslokalerna. Medgivande till uteserveringar på längre avstånd från ett serveringsställe, s.k. satellitserveringar, bör alltså inte ges.

8 kap. 15 §

Stadigvarande tillstånd för servering till allmänheten får medges endast om serveringsstället har ett eget kök i anslutning till serveringslokalen samt tillhandahåller lagad eller på annat sätt tillredd mat. Gästerna ska kunna erbjudas ett varierat utbud av maträtter. Efter klockan 23.00 får matutbudet begränsas till ett fåtal enklare rätter.

Serveringsstället ska vara utrustat med ett i förhållande till lokalens storlek lämpligt antal sittplatser för matservering. Om det finns en drinkbar får den ta i anspråk endast en mindre del av serveringsställets totala yta och vara belägen i nära anslutning till matsalen.

Tillfälligt tillstånd för servering till allmänheten får meddelas om serveringsstället tillhandahåller tillredd mat. Detsamma gäller tillstånd för servering i slutet sällskap.

Tillstånd för servering av starköl, vin och annan jäst alkohol dryck i foajéer till teater eller konsertlokal under paus i föreställning eller konsert får meddelas utan krav på matservering. Det ställs inte heller krav på matservering vid provsmakning enligt 6 eller 7 §.

I första stycket föreskrivs vad som ska gälla med avseende på matservering för att få serveringstillstånd. Serveringsstället ska ha ett eget kök i anslutning till serveringslokalen, det ska tillhandahållas lagad eller på annat sätt tillredd mat och gästerna ska kunna erbjudas ett flertal maträtter av varierat slag. Den förändring som har gjorts i lagtexten i förhållande till den gamla alkohollagen syftar till att möjliggöra även för t.ex. vegetariska restauranger och restauranger med mat från andra delar av världen att få serveringstillstånd. Att maten ska vara lagad eller tillredd innebär att råvaror på något sätt ska ha förädlats. Vidare ska det kunna erbjudas ett varierat utbud av maträtter. Det innebär att det ska finnas ett flertal såväl förrätter, som huvudrätter och efterrätter att välja bland. Enbart sallader eller smörgåsar är således inte tillredd mat i lagens mening och tillgodoser heller inte kravet på ett varierat utbud av maträtter. Efter kl. 23.00 ställs inte lika höga krav. Gästerna ska dock kunna erbjudas flera olika rätter, dock av enklare slag. Enbart chips eller nötter är inte att anse som maträtter.

I fjärde stycket har tillagts att det inte heller ska ställa upp något krav på matservering vid provsmakning av alkohol drycker enligt 6 eller 7 §.

¹⁶ Jfr. länsrätten i Kronobergs län den 14 juni 1995, mål nr 693-95. Sökanden avsåg att tydligt avgränsa serveringsutrymmet med ett väl förankrat staket under den tid på dygnet när serveringen skulle pågå. Länsrätten fann att alkohollagens krav på att serveringstillstånd skall avse ett avgränsat utrymme därmed var uppfyllt.

Ändringen i fjärde stycket innebär att serveringstillstånd får meddelas utan krav på matsservering när det gäller servering av annan jäst alkoholdryck i foajéer till teater eller konsertlokal under paus i föreställning eller konsert. Med annan jäst alkoholdryck avses i 1 kap. 9 § alkohollagen en alkoholdryck som framställs genom jäsning av frukt, bär eller andra växtdelar och som inte är vin eller öl. Bland drycker som omfattas av definitionen annan jäst alkoholdryck kan nämnas cider, fruktviner, bärviner, maskrosvin och mjöd.

Tillstånd för servering till allmänheten under en enstaka tidsperiod eller ett enstaka tillfälle kan medges om någon form av tillredd mat tillhandahålls.

Enligt nuvarande bestämmelser får tillstånd för servering till allmänheten året runt eller årligen under viss tidsperiod meddelas endast om serveringsstället har ett kök för allsidig matlagning och tillhandahåller lagad mat. Serveringsstället ska ha ett med hänsyn till omständigheterna tillräckligt antal sittplatser och eventuell drinkbar får endast vara en mindre del av stället.

Sedan alkohollagens tillkomst har matkulturen i Sverige förändrats. Detta kan delvis ses som en följd av ökad invandring samt svenskarnas ändrade resvanor men förändringen kan också tillskrivas ett ökat miljö- och hälsomedvetande hos befolkningen. Det finns nu en utbredd uppfattning både i restaurangbranschen och bland tillsynsmyndigheterna om att bestämmelserna om matutbud och köksutrustning, så som de kommit att uttolkas, behöver moderniseras så att tillämpningen bättre kan anpassas till den pågående utvecklingen.

Matsservering ska även i fortsättningen vara ett grundläggande krav för serveringstillstånd. Sett enbart utifrån det förhållandet att berusningsnivån blir lägre om alkohol intas samtidigt med mat finns det dock inte något egentligt skäl till att behålla kravet på kök för allsidig matlagning. Huvudsaken ur denna aspekt är att det serveras sådan mat som gästerna kan förväntas beställa.

Det är den allmänna standarden, såväl på maten som på miljön, som ska vara avgörande för möjligheten att få serveringstillstånd, inte typen av köksutrustning eller mat. En grundläggande förutsättning för restaurangverksamhet är att lokalen är registrerad som livsmedelsanläggning, vilket innebär att de livsmedelshygieniska krav som gäller inom EU ska vara uppfyllda och garanterar att lokal och utrustning håller en viss standard. Restaurangen ska ha ett tillräckligt antal sittplatser inom restaurangområdet, en överblickbar serveringsyta och en god standard på den allmänna utrustningen. Gästerna ska i normalfallet kunna beställa och bli serverade vid bordet. Tillståndshavaren ska kunna tillhandahålla ett varierat utbud av maträtter, dvs. mat som har tillagats eller tillretts för att utgöra en del av en måltid. Såväl förrätter och huvudrätter som efterrätter ska kunna erbjudas. Det ska inte vara ett nödvändigt krav att varma maträtter kan serveras, förutsatt att matutbudet och förhållandena i övrigt har den allmänna standard som krävs för serveringstillstånd. Ett kök som möjliggör att ett varierat utbud av maträtter kan tillhandahållas ska finnas i anslutning till serveringslokalen. Ny matlagningsteknik, som till exempel s.k. sous-vide-teknik, ska inte i sig vara ett hinder för en restaurang att få serveringstillstånd. Utrustningen måste dock hålla en viss standard, t.ex. ska fortfarande inte vanliga lägenhetsspisar eller mikrovågsugnar för uppvärmning av prefabricerade maträtter anses vara tillräcklig utrustning. Serveringstillstånd ska inte medges om enbart enklare anrättningar, såsom t.ex. smörgåsar, hamburgare eller varm korv med bröd, erbjuds. Det innebär att gatukök, caféer och liknande enklare serveringsställen inte heller i fortsättningen ska kunna komma ifråga för serveringstillstånd. Detsamma gäller sådana restauranger, t.ex. många hamburgerrestauranger, vars verksamhet i huvudsak är inriktad på barnfamiljer och ungdomar. Det är den sammanvägda bedömningen av utbud, kvalitet och allmän standard som ska vara avgörande. En noggrann prövning bör göras för varje enskilt serveringsställe. För inrikes trafikservering får tillståndsmyndigheten som hittills anpassa de restaurangmässiga kraven till de olika förhållanden som råder på flyg, tåg och båtar.

Kravet på att det ska finnas ett varierat utbud av maträtter ska i princip gälla under hela den tid som serveringstillståndet gäller, men med hänsyn till allmänna matvanor och svårigheter att ha full personalstyrka i köket under hela denna tid vid nattöppna restauranger bör det vara tillräckligt att det efter kl. 23.00 erbjuds ett enklare utbud, t.ex. kalla maträtter eller maträtter som värms i mikrovågsugn.

8 kap. 16 §

Lokaler som används för servering till allmänheten eller för servering till slutna sällskap av den som har stadigvarande serveringstillstånd ska vara lämpliga från brandsäkerhetssynpunkt.

Bestämmelsen om att serveringsstället skall vara lämpligt från brandsäkerhetssynpunkt /.../ innebär att serveringstillstånd ej får meddelas om inte lokalerna i sin helhet är godkända utan anmärkning av räddningstjänsten. Det ankommer på den sökanden av serveringstillståndet att visa att serveringsstället är godkänt i detta avseende.

8 kap. 17 §

Om alkoholserving på grund av serveringsställets belägenhet eller av andra skäl kan befaras medföra olägenheter i fråga om ordning och nykterhet eller särskild risk för människors hälsa, får serveringstillstånd vägras även om övriga krav som uppställs i lagen är uppfyllda.

Kommunerna ska enligt nuvarande bestämmelser vid tillståndsgivning bedöma riskerna för eventuella olägenheter i fråga om ordning och nykterhet samt risk för människors hälsa. Om sådana olägenheter kan befaras får serveringstillstånd vägras även om övriga krav är uppfyllda.

För att ge större eftertryck åt att det är närheten till särskilt utpekade miljöer, såsom platser där ungdomar vistas eller samlas, redan etablerade missbruks- eller brottsbelastade miljöer, trafikleder, utpräglade bostadsområden där buller från serveringsstället kan ge upphov till störningar m.m., som typiskt sett innebär risker för uppkomsten av olika alkoholrelaterade olägenheter bör bestämmelsen förtydligas genom att serveringsställets belägenhet särskilt framhålls. /.../

Allmänt

Kommunen kan vägra att meddela ge tillstånd även om kriterierna för tillstånd /.../ är uppfyllda. Detta kan ske om serveringen kan befaras medföra olägenheter från alkoholpolitisk synpunkt. Det finns alltså ingen generell ”rätt” att få serveringstillstånd.

Vid varje prövning av ett nytt tillstånd och vid varje väsentlig utökning av verksamheten i en befintlig restaurang, skall tillståndsmyndigheten beakta risken för att alkoholpolitiska olägenheter kan uppstå.

/.../

Som konstaterats ovan kan tillstånd vägras redan vid farhågor om att alkoholpolitiska olägenheter skall uppstå. Det krävs dock att det redovisas vilka olägenheter det är fråga om. Dessutom måste tillståndsmyndigheten ange grunden för att olägenheter är att befara, till exempel sakförhållanden i närområdet (se ovan), om alkoholpolitiska problem redan förekommer i området eller bedömningar från andra myndigheter. Om sålunda polismyndigheten befarar att en restaurangetablering innebär en risk utifrån allmänna ordningssynpunkter¹⁷ eller om

¹⁷ Kammarrätten i Jönköping fastställde Länsrättens i Kronobergs län dom. En restaurang fick inte serveringstillstånd på uteserveringen. Polisen hade avstyrkt ansökan med hänvisning till att det skulle vara olämpligt med alkoholserving ur ordningssynpunkt eftersom mycket folk passerar platsen för att handla i intilliggande kiosk, vilken dessutom är en samlingsplats för ungdomar. Kammarrättens dom den 24 september 1996, nr 3460-96 respektive länsrättens dom den 12 augusti 1996, nr 960-96.

miljöförvaltningen bedömer att etableringen innebär risk för störningar för närboende bör detta tillmätas stor betydelse.

Tillståndsmyndigheten måste dock i varje enskilt ärende göra en egen bedömning och motivera varje beslut utifrån omständigheterna i det enskilda fallet. Enbart en hänvisning till kommunala riktlinjer är alltså inte tillräckligt¹⁸

Personal

8 kap. 18 §

Tillståndshavaren eller av denne utsedd serveringsansvarig person ska ha tillsyn över serveringen och vara närvarande på serveringsstället under hela serveringstiden. Det sista gäller dock inte vid rumsservering. Den som är serveringsansvarig ska ha fyllt 20 år och vara lämplig för uppgiften med hänsyn till sina personliga egenskaper och omständigheterna i övrigt.

Tillståndshavaren ska till kommunen anmäla den eller de personer som har utsetts att ansvara för serveringen av alkoholdrycker.

Endast den som är anställd av tillståndshavaren eller som är inhyrd av ett bemanningsföretag får anlitas som köks- eller serveringspersonal eller för uppgifter som är av betydelse för ordning och nykterhet. Detta gäller dock inte ordningsvakter som förordnats enligt 2 § 4 lagen (1980:578) om ordningsvakter. Restaurangskolor med serveringstillstånd samt, efter överenskommelse med skolan, även andra restauranger med sådant tillstånd får i utbildningssyfte anlita restaurangskolans elever.

I bestämmelsen föreskrivs att köks- och serveringspersonal samt personal med uppgifter av betydelse för ordning och nykterhet ska vara anställda av tillståndshavaren eller inhyrda från ett bemanningsföretag. Ordningsvakter som är förordnade enligt 2 § 4 lagen (1980:578) om ordningsvakter är undantagna. Restaurangskolor med serveringstillstånd får även fortsättningsvis anlita skolans elever. I den delen sker ingen ändring. Däremot utsträcks bestämmelsen till att en restaurangskolas elever även får anlitas, efter överenskommelse med skolan, av restauranger med serveringstillstånd.

Serveringsstället får inte, då försäljning eller förtäring av spritdrycker, vin eller starköl pågår, lämnas utan tillsyn av tillståndshavaren eller serveringsansvarig. Tillståndshavaren eller serveringsansvarig person behöver dock inte nödvändigtvis finnas i *serveringslokalerna* men någon av dessa personer skall under hela ovan nämnda tid finnas tillgänglig på *serveringsstället*. Finns flera serveringsansvariga personer på serveringsstället samtidigt bör tillståndshavaren klargöra vem av dem som har huvudansvaret.

/.../

Bestämmelsen innebär att serveringsansvarig person skall ha tillräcklig kunskap i svensk alkohollagstiftning för att kunna sköta uppgiften som ansvarig för serveringen. Tillståndshavaren svarar för att en serveringsansvarig person är lämplig för uppgiften och medveten om sitt ansvar. Om en serveringsansvarig visar sig olämplig skall tillståndshavaren skilja denne från uppgiften. Någon formell prövning av en serveringsansvarigs vandel kan inte göras av tillståndsmyndigheten.

¹⁸ Jfr. beslut av länsrätten i Blekinge län den 10 september 1996, nr 777-96. En kommun hade som skäl för avslag på ansökan om (tillfälligt) serveringstillstånd endast hänvisat till sina alkoholpolitiska riktlinjer. Länsrätten konstaterar att en individuell prövning alltid måste ske med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet. I detta fall anförde även domstolen att den konkreta bestämmelsen i riktlinjerna som kommunen hänvisat till stred mot alkohollagen. (Endast de som hade permanent serveringstillstånd kunde komma ifråga för tillfälligt tillstånd).

Det sagda innebär bl.a. att en serveringsansvarig inte får bli föremål för remiss till polismyndigheten avseende sin vandel (såvitt denne inte är en person med betydande inflytande).

Tillståndshavaren är även skyldig att anmäla när en persons serveringsansvar upphör, t.ex. när en serveringsansvarig slutar sin anställning eller skiljs från uppgiften. /.../

Det bör noteras att lagtexten med uttrycket ”för servering” inte enbart avser den personal som lämnar ut alkoholdrycker till gästerna. Begreppet används i en vidare betydelse¹⁹. Kravet på att anlita personal skall vara anställd omfattar således i princip *all personal* som används för bedrivandet av serveringsrörelsen. Enligt praxis som utvecklats under tidigare lagstiftning är personal som inte tillhör den egentliga serveringsrörelsen undantagen från kravet på anställning hos tillståndshavaren. Detta kan gälla garderobiärer, musiker, casinopersonal, ordningsvakter och liknande. Undantagna är även personal som är inhyrd från bemanningsföretag, dvs. från företag som har till verksamhet att hyra ut personal och för det ändamålet förfogar över ett antal personer. Personal kan inte lånas eller hyras in från andra företag.

Serveringstider m.m.

8 kap. 19 §

Kommunen beslutar under vilka tider alkoholdrycker får serveras. Vid bestämmande av tiden för servering ska särskilt beaktas vad som sägs i 17 §.

Om inte kommunen beslutar annat, får servering av spritdrycker, vin, starköl eller andra jästa alkoholdrycker inte påbörjas tidigare än klockan 11.00 och inte pågå längre än till klockan 01.00.

Serveringsstället ska vara utrymt senast 30 minuter efter serveringstidens utgång.

Bestämmelserna i första – tredje styckena gäller inte rumsservering på hotell eller minibar i hotellrum enligt 5 §.

I bestämmelsen om serveringstider anger lagstiftaren en *normaltid*, dvs. de tidsgränser för servering av spritdrycker, vin och starköl som normalt skall gälla. Tillståndsmyndigheten kan, om det är särskilt påkallat, bevilja eller förordna om undantag. Undantag kan antingen avse:

- rätt till servering utanför normaltidens ram (utsträckt serveringstid), dvs. servering före kl. 11.00 och servering efter kl. 01.00, eller
- inskränkning av serveringstid i förhållande till normaltiden. Beslut om serveringstid kan fattas efter ansökan eller i samband med tillsyn. Jämför även med vad som sägs om generella inskränkningar i 3 kap 10 §.

Om alkoholpolitiska olägenheter/ordningsstörningar befaras eller har uppkommit kan serveringstiden begränsas tillfälligt eller tillsvidare²⁰. Den svenska alkohollagstiftningen är social skyddslagstiftning. Sociala hänsyn skall därför ha företräde framför företagsekonomiska eller näringspolitiska. Reglerna om serveringstider för spritdrycker, vin och starköl utgör en väsentlig del av alkohollagstiftningen. Lagstiftaren har som huvudregel angivit kl. 11.00 för

¹⁹ Regeringsrättens dom 2000-02-02, mål nr. 2516-1998.

²⁰ Regeringsrätten meddelade ej prövningstillstånd. En restauratör fick avslag på sin ansökan om utsträckt serveringstid från kl. 23.00 till 01.00 eftersom restaurangen låg i omedelbar närhet av ett villaområde och risk för störning av ordningen (vilket också polismyndigheten angett i sitt yttrande) därför fanns vid en utökning av serveringstiden. Länsrätten i Östergötlands län delade i dom den 12 juli 1996, mål nr. 1892-96 kommunens uppfattning och Kammarrätten i Jönköping fastställde den 31 oktober 1996, mål nr. 3086-96 länsrättens dom. Regeringsrätten beslut den 6 maj 1997, nr. 7213-96.

serveringens början och kl. 01.00 för serveringens avslutande. Utsträckt serveringstid är således undantag från detta och måste därför prövas i varje enskilt fall. Enbart ekonomiska skäl, t.ex. en hänvisning till att en konkurrerande²¹ eller närliggande restaurang har utsträckt serveringstid, är därför inte en tillräcklig grund för bifall till en ansökan om utsträckning av serveringstiden utöver normaltiden.

Vid prövningen av serveringstid skall /.../ *särskilt beaktas risken för alkoholpolitiska olägenheter*, se vidare kommentarerna under det lagrummet. Detta gäller främst serveringstider som avviker från normaltiden men kan även omfatta serveringstid inom denna normaltid.

För att kunna göra en fullgod bedömning av om det föreligger risk för alkoholpolitiska olägenheter eller inte torde det vara nödvändigt att inhämta yttrande från polismyndigheten och från miljöförvaltningen.

Om en rörelse önskar övergå till servering av lättdrycker eller öl efter serveringstidens utgång krävs, för att bestämmelsen om utrymning skall kunna upprätthållas, att rörelsen håller stängt viss tid efter att serveringsstället utrymts, se allmänt råd nedan.

Någon möjlighet att medge utsträckning av tiden för utrymning finns inte.

Enligt alkohollagen ska serveringsstället vara utrymt senast 30 minuter efter serveringstidens utgång. Med serveringsställe avses i denna mening alla lokaler som används för den aktuella rörelsen. Bestämmelsen innebär med andra ord inte att en del av ett serveringsställe, t ex en uteservering, ska vara utrymd tidigare än lokalerna i övrigt om detta inte uttryckligen uppställts som villkor.

8 kap. 20 §

Vid servering av alkoholdrycker ska ansvarig personal se till att måttfullhet iakttas och att störningar på grund av oordning eller onykterhet undviks.

Det övergripande målet för den svenska alkoholpolitiken skall vara att främja folkhälsan genom att minska alkoholens medicinska och sociala skadeverkningar. Regleringen av serveringsverksamheten är ett medel för att nå detta mål. Återhållsamhet i samband med servering av alkoholdrycker är en genomgående princip i alkohollagen.

Bestämmelsen ger uttryck för de principer som skall gälla för drift av en serveringsrörelse. Bestämmelsen gäller såväl vid serveringar med tillstånd som vid servering av öl. Bestämmelsen fokuserar kravet på återhållsamhet vid servering, vilket är en alkoholpolitisk markering som innebär att verksamheten skall bedrivas på ett ansvarsfullt sätt och präglas av måttfullhet. Serveringen av alkoholdrycker får heller inte ske i sådan omfattning att brister i ordning och nykterhet uppkommer. Serveringsrörelser där servering av alkoholdrycker är tillåten skall drivas under former så att kravet på ordning och nykterhet vid varje tillfälle upprätthålls.

²¹ Kammarrätten i Stockholm delades Länsrättens i Västmanlands läns bedömning. I överklagande till länsrätten anfördes bl.a. att kommunens beslut att endast medge servering till klockan 01.00 (och inte till 02.00) var konkurrensbegränsande, eftersom det fanns andra restauranger i kommunen som hade serveringstillstånd till klockan 02.00. (Såväl polismyndigheten som miljöförvaltningen avstyrkte utsträckt serveringstid). Länsrätten, som avlog överklagandet, hänvisade i domskälen bl.a. till sid. 57 f. I prop. ”Detta inne bär att serveringsställen i princip skall kunna etableras och konkurrera på lika villkor, men i intresse- och normkollision mellan å ena sidan näringsfriheten och å andra sidan skyddet för människors hälsa, bör skyddsaspekterna ta över.” Länsrättens dom den 2 augusti 1996, mål nr. 787-96 respektive Kammarrättens dom den 21 februari 1997, mål nr. 6450-96.

Ett serveringstillstånd ger rätt att serveringsvis sälja alkoholdrycker. Här aktuell bestämmelse anger att denna rätt inte kan utnyttjas obetingat. Ytterligare lagbestämmelser ålägger en tillståndshavare konkreta begränsningar och skyldigheter som skall iakttas vid utövandet av en serveringsrättighet.

En central bestämmelse fokuserar kravet på att servering inte får ske till underåriga eller påverkade gäster /.../. Serveringsställen med tillstånd måste servera lagad mat /.../.

Marknadsföringen av alkoholdrycker skall vidare vara särskilt måttfull /.../. Det är också förbjudet att förmå någon gäst till inköp av alkoholdrycker /.../. Vid servering av alkoholdrycker skall alltid lättdrycker finnas att tillgå i tillfredsställande omfattning och urval /.../. Dessa bestämmelser visar tillsammans på det sociala ansvar som en tillståndshavare förutsätts leva upp till.

Tillståndshavaren har alltid det yttersta ansvaret och har ett totalt tillsynsansvar över den egna restaurangen /.../. Tillståndshavaren kan utse serveringsansvarig person som fullgör uppgiften i dennes ställe. Tillståndshavaren skall också leda och instruera sin personal för att se till att reglerna efterlevs. Personalen skall vara kunnig nog för sin uppgift och veta hur uppkomna situationer skall hanteras så att den kan leva upp till bestämmelsen /.../ som föreskriver ett eget ansvar för alla som "tar befattning med försäljning av alkoholdrycker", dvs. även serveringspersonalen. Tillståndshavaren kan för detta ändamål till exempel ta fram ett hanteringsdokument eller en internpolicy som stöd för personalen och regelbundet genomföra utbildning.

Kravet på ordning och nykterhet innebär till exempel en skyldighet att avbryta serveringen innan problem uppstår.

För att leva upp till lagens krav måste tillståndshavaren eller serveringsansvarig person ha kontroll över serveringen till gästerna och de serverade dryckerna. Statens folkhälsoinstitut anser inte att det är förenligt med kravet på återhållsamhet att frånhända sig kontrollen genom att servera större mängder alkohol på en gång till en person eller en mindre grupp människor.²² Som exempel kan nämnas servering av helflaskor spritdryck, s.k. ölhinkar, öltunnor, shotsbrickor, användande av drinkvagnar och liknande.

Nyss nämnda serveringsmetod kommer även i konflikt med andra bestämmelser i alkohollagen, jämför till exempel /.../ förbud mot servering till underåriga och berusade /.../ krav på tillsyn över serveringen. Inte heller från andra utgångspunkter kan det anses vara ett ansvarsfullt värdskap att servera alkoholdrycker på detta sätt. Tillståndshavaren försätter sig själv och sin personal i svåra situationer när man till exempel måste avbryta redan påbörjad servering. Speciell uppmärksamhet krävs om verksamheten är nöjes- eller ungdomsinriktad.

Om servering av till exempel helflaskor spritdryck förekommer kan kommunen i sin roll som tillståndsmyndighet meddela villkor /.../ om att alkoholdrycker endast får serveras genom sedvanlig bordsservering, vilket innebär att självservering eller självtagning inte får förekomma. Serveringspersonalen serverar då drycken i gästernas glas och lämnar inte kvar flaskan vid gästens bord.

Kravet att servering av alkoholdrycker inte får föranleda olägenheter i fråga om ordning och nykterhet gäller på serveringsstället och i dess omedelbara närhet.

²² I ärendet hade kommunen meddelat varning bl.a. eftersom tillståndshavaren inte serverat alkoholdrycker med återhållsamhet. Denne hade dels serverat ett sällskap ett s.k. helrör, dels uppmanat till konsumtion av starköl genom att dela ut reklamkuponger med texten "köp två betala för en". Länsrätten i Västernorrlands län 2002-03-27, mål nr 2121-01, delade kommunens uppfattning att båda sätten var olämpliga och avlog överklagandet. Prövningstillstånd meddelades varken i Kammarrätten i Sundsvall 2002-05-03, mål nr 947-2002 eller i Regeringsrätten 2002-07-19, mål nr 3820-2002.

8 kap. 21 §

Priset för en alkoholdryck får vid servering inte sättas lägre än inköpspriset för drycken jämte skäligt påslag. Prissättningen får inte ske på ett sådant sätt att försäljning av drycker med högre alkoholhalt främjas. Gästerna får inte uppmanas eller förmås att köpa alkoholdrycker.

Syftet med bestämmelsen är att alkoholförsäljningen skall bära sina egna kostnader. Med skäligt tillägg avses tillägg för kostnader för servering och övrig hantering.

På restaurang med tillstånd att servera alkoholdrycker till allmänheten bör ett tillägg om minst 25 % på inköpspriset göras för att täcka hanteringskostnaderna.

Prissänkning på alkoholdrycker under viss tid på dagen, s.k. Happy Hour, bör även omfatta mat och lättdrycker.

Detta s.k. *animeringsförbud* avser åtgärder som innebär en aktiv påverkan. Förfrågningar från serveringspersonalens sida till exempel om ytterligare alkoholdrycker önskas i samband med att kassan stängs är dock tillåtna. Däremot får inte personalen uppmana gästerna att köpa alkoholdrycker. Mängdrabatter av typen ”Köp två starköl så ingår den tredje ” torde inte heller vara förenliga med bestämmelsen.

Animeringsförbudet kan också vara tillämpligt när det gäller andra påträngande försäljningsåtgärder inne på serveringsstället.

8 kap. 22 §

Vid servering av alkoholdrycker ska lättdrycker finnas att tillgå i tillfredsställande urval och omfattning.

Det ska framhållas att på restauranger som serverar alkoholdrycker ska finnas ett utbud av lättdrycker som är tillfredsställande i förhållande till serveringstillståndet och de alkoholdrycker som tillhandahålls.

8 kap. 23 §

Från ett serveringsställe med serveringstillstånd får inte någon medföra spritdrycker, vin, starköl eller andra jästa alkoholdrycker som har serverats i lokalen. Detta gäller inte hotellrum med minibar.

Syftet med bestämmelsen är att förhindra detaljhandel med spritdrycker, vin och starköl från restaurang. Förbudet omfattar inte bara restaurangens gäster utan även tillståndshavaren, personal och andra.

För att förhindra att gäster tar med sig serverade alkoholdrycker från ett serveringsställe bör sådana endast lämnas ut till gästerna i glas, öppnad flaska eller på liknande sätt.

8 kap. 24 §

På serveringsställe där serveringstillstånd gäller får inte någon dricka eller tillåtas dricka andra alkoholdrycker än sådana som har serverats i enlighet med tillståndet. Detta gäller dock inte på hotellrum.

Inte heller får någon dricka eller tillåtas dricka alkoholdrycker på ett serveringsställe där alkoholdrycker inte får serveras eller i en lokal som yrkesmässigt upplåts för anordnande av sammankomster i slutna sällskap vid vilka mat eller dryck tillhandahålls av innehavaren eller genom dennes försorg och där servering av alkoholdrycker inte är tillåten.

Alkoholdrycker som inte får serveras i en lokal som avses i denna paragraf får inte heller förvaras i lokalen eller tillhörande utrymmen.

Förbuden enligt denna paragraf gäller inte i fråga om folköl.

Första stycket

Första stycket behandlar det så kallade *förtäringförbudet* på serveringsställen *med serveringstillstånd*. Där får bara spritdrycker, vin och starköl som serverats i enlighet med tillståndet förtäras.

Förtäringförbudet gäller *dygnet runt* under den period som tillståndet avser.

Vid helårsrättigheter gäller förbudet hela året och vid säsongrättigheter under angiven *serveringssäsong*, till exempel sommarmånaderna. Vid tillfällig servering gäller förbudet under den tidsperiod som tillståndet avser.

Andra stycket

Förtäringförbudet gäller på motsvarande sätt för lokal som används för stadigvarande eller tillfällig servering som inte omfattar alkoholdrycker.

Tredje stycket

Tredje stycket behandlar det så kallade *förvaringsförbudet* och innebär följande:

- *På ett serveringsställe med tillstånd till alkoholserving* får endast förvaras de slag av alkoholdrycker som serveringstillståndet omfattar²³. /.../
- På annat serveringsställe får spritdrycker, vin och starköl inte förvaras.

Förvaringsförbudet gäller inte om det är uppenbart att en dryck inte är avsedd att drickas på stället till exempel då en gäst har lämnat in den för förvaring hos garderobiären eller om den är avsedd att användas vid matlagning på restaurangen.

Ansvar

Den som i strid mot bestämmelserna tillåter alkoholförtäring kan dömas för *olovlig dryckeshantering* enligt 10 kap 7 § andra stycket.

²³ Kammarrätten i Göteborg delade Länsrättens i Malmöhus län bedömning. Efter inspektion av en restaurang hade länsstyrelsen återkallat serveringstillståndet bl.a. eftersom det i restaurangens kök hade förvarats drycker [spritdrycker] som inte fick serveras enligt tillståndet. Det var heller inte uppenbart att dryckerna inte var avsedda att drickas på restaurangen. Kammarrättens dom den 29 juni 1995, nr 2592-95 respektive länsrättens dom den 13 mars 1995, nr 1251-95.

8 kap. 25 §

Chefen för Utrikesdepartementet får medge undantag från 13 och 24 §§ på begäran av främmande stater och internationella organisationer som avses i lagen (1976:661) om immunitet och privilegier i vissa fall.

Bestämmelsen är till för att möjliggöra servering av tull- och skattefria varor vid bl.a. främmande stats representation utanför beskickningen. Bestämmelsen innebär att chefen för utrikesdepartementet kan medge undantag /.../; dvs. att servering av tull- och skattefria alkoholdrycker får ske, förutsatt att serveringstillstånd meddelats, utan att inköpen av alkoholdrycker gjorts i föreskriven ordning samt att förvarings- och förtäringförbuden inte gäller. Sådant medgivande ges till restauratören/tillståndshavaren.

Utrikesdepartementet har tillkännagivit under vilka förutsättningar undantag medges till ambassader och beskickningar:

9 kap. Tillsyn m.m.

9 kap. 1 §

Folkhälsomyndigheten har, med de begränsningar som anges i 3 och 4 §§, tillsyn över efterlevnaden av denna lag och anslutande föreskrifter.

Länsstyrelsen har tillsyn inom länet. Länsstyrelsen ska också biträda kommunerna med råd i deras verksamhet.

9 kap. 2 §

Kommunen och Polismyndigheten har tillsyn över efterlevnaden av de bestämmelser som gäller för servering av alkoholdrycker.

Kommunen och polismyndigheten har också tillsyn över detaljhandeln med folköl.

Kommunen ska upprätta en tillsynsplan som ska ges in till länsstyrelsen.

Allmänt om tillsynens betydelse

Nedan berörs huvudsakligen servering av starkare alkoholdrycker än öl. /.../.

Skyddslagstiftning

Alkohollagen är en skyddslagstiftning som syftar till att begränsa alkoholens skadeverkningar. De alkoholpolitiska hänsynen skall ha företräde framför de företagsekonomiska och näringspolitiska (jfr prop. 1994/95:89 s 62). Lagen begränsar också tillgängligheten bl.a. genom att endast sådana serveringsställen som uppfyller de högt ställda kraven i lagen beträffande kök och mathållning skall kunna komma ifråga för alkoholserving. Bestämmelserna om administrativa ingripanden är till för att få bort missförhållanden och för att förhindra att nya uppstår. Åtgärder mot en tillståndshavare har alltså det syftet och är inte avsedda att vara ett straff utan är ett medel för att skapa en god restaurangmiljö. Tillståndshavaren har getts ansvar att inom vissa i lagen och i tillståndet givna ramar själv få utforma sin verksamhet. Kommunens uppgift är att vägleda tillståndshavarna och att kontrollera att reglerna följs.

Förhindra uppkomst av skador och skydd för ungdomen

En central bestämmelse anger att all försäljning av alkoholdrycker skall skötas på ett sådant sätt att skador i möjligaste mån förhindras /.../. I fråga om servering är syftet att söka motverka främst de

sociala skadeverkningar som alkoholkonsumtion kan ge upphov till /.../. Genom dessa målbestämmelser uttrycks de grundläggande alkoholpolitiska normer som skall tillämpas vid försäljning av alkoholdrycker.

Det är alltså i första hand inom ramen för de principer som dessa tre bestämmelser representerar som försäljning av alkoholdrycker skall bedrivas. Det är också i första hand utifrån dessa bestämmelser som en granskning och bedömning skall ske vid tillsyn.

Servering av alkoholdrycker får alltså endast ske i sådan omfattning och i sådana former att skador eller brister i ordning och nykterhet på serveringsställena inte uppstår och som ett särskilt skydd för ungdomen finns åldersgränser. Dessutom skall förutsättningarna för att få tillstånd vara uppfyllda även sedan tillstånd meddelats, dvs. det finns ett krav på tillståndshavarens fortsatta lämplighet mm. Tillämpningen av kommunens skyldighet /.../ att återkalla tillstånd skall ses mot bakgrund av vad som ovan sagts.

Förutsättningar för tillsyn

Lagstiftaren har framförallt genom bestämmelserna /.../ sett till att en kraftfull tillsyn över försäljningen av alkoholdrycker skall kunna utövas; En central tillsynsmyndighet, Statens folkhälsoinstitut, skall följa utvecklingen och vara vägledande vid tillämpningen av lagen. De regionala myndigheterna, länsstyrelserna, skall bl.a. ge kommunerna vägledning men också utöva tillsyn av kommunernas verksamhet. Det senare gäller bl.a. avseende alkohollagens efterlevnad (t.ex. att tillstånd bara meddelas när förutsättningarna är uppfyllda) men även förvaltningslagens efterlevnad. Kommuner och polismyndigheter skall utöva den direkta tillsynen/.../. Kommunerna har rätt att finansiera tillsynsverksamheten med avgifter /.../. Kommunerna har också getts en möjlighet att ta hjälp av varandra med uppgifterna /.../. Samverkan kan också ske i andra former än de som regleras i avtal. Tillsynsmyndigheternas informationsutbyte sinsemellan och andra myndigheters skyldigheter att lämna tillsynsmyndigheterna upplysningar har särskilt reglerats med syfte att möjliggöra en effektiv tillsyn /.../. Bland annat skall polismyndigheten underrätta tillsynsmyndigheten om sina iakttagelser. Kommunen skall underrätta den polismyndighet som berörs om de beslut som fattats enligt alkohollagen /.../. Tillståndshavaren har ålagts en anmälningsskyldighet vad avser förändringar i verksamheten /.../.

Tillståndshavaren/dess företrädare är skyldiga att lämna tillsynsmyndigheterna tillträde till driftsstället med tillhörande utrymmen /.../.

Tillståndshavarens bokföring skall vara så anordnad att det är möjligt för tillsynsmyndigheten att kontrollera verksamheten /.../.

Yttre tillsyn

Allmänt

Tillsynens tyngdpunkt bör ligga i en kontroll av de allmänna försäljningsbestämmelserna /.../. Överträdelse av dessa bestämmelser kan leda till åtgärd /.../. Härutöver finns /.../ en bestämmelse som är kopplad till förutsättningarna för att erhålla tillstånd /.../ som ger möjlighet att återkalla tillstånd om tillståndshavaren tillåter att brottslig verksamhet får förekomma på serveringsstället.

Normalt kontrolleras;

- A. Hur verksamheten bedrivs med avseende på ordning och nykterhet och att servering inte sker till underåriga och/eller märkbart påverkade personer, förekomsten av lagad mat och att serveringsansvarig person finns på plats.
- B. Att försäljningen sker i enlighet med tillståndet som det framgår av tillståndsbeviset. Hit hör frågor som rör vilket/vilka slag av alkoholdrycker som serveras, om servering sker till allmänheten eller till slutet sällskap, serveringslokaler, dessas och kökets beskaffenhet, matutbud, serveringstid samt, i förekommande fall, om meddelade villkor följs. Vidare

kontrolleras att förvarings- och förtäringförbuderna efterlevs, tillgången på lättdrycker, att de särskilda bestämmelserna /.../ om marknadsföring följs samt om försäljningen bokförs /.../.

Vid kontrollbesök bör verksamheten i den rörelse som skall kontrolleras störas så lite som möjligt.

Dokumentation

Överträdelser eller åsidosättande av försäljningsbestämmelserna måste dokumenteras grundligt och bör även påtalas direkt för tillståndshavaren eller dennes företrädare (den serveringsansvarige som tjänstgör vid tillfället). Syftet med detta är att omedelbart rätta till det som felar. Vid t.ex. misstanke om alkoholservice till underårig eller påverkad gäst skall kontrolleras att det verkligen var en alkoholdryck som serverades (och inte till exempel lättöl). Vidare måste i det förstnämnda fallet gästens ålder kontrolleras genom att denne, lämpligen genom tillståndshavarens försorg, ombeds visa ålderslegitimation /.../. Bedöms servering ske till påverkad gäst skall graden av påverkan beskrivas, dvs. hur gästen uppträdde; raglade, sludrade etc.

Allmänna bedömningar om brister i ordning och nykterhet på serveringsstället skall på motsvarande sätt beskrivas; gäster som raglade, sludrade, satt vid borden och sov, var onormalt högljudda, bråkiga etc. Brottslig verksamhet på serveringsstället, t.ex. narkotika- eller häleribrott, är exempel på brister i ordningen vilket också måste beskrivas noga. Dokumentationen av ovanstående underlättas om förtryckta protokoll används vid kontrollbesöken.

Även goda förhållanden skall dokumenteras eftersom det ofta är helhetsintrycket över tid som är avgörande för om någon åtgärd skall vidtas eller inte. Det är också en rättssäkerhetsfråga. Det är bl.a. därför också lämpligt att ge en återkoppling till tillståndshavaren - även då allt varit i sin ordning.

I detta sammanhang bör understrykas att det är lämpligt att de som utför kontrollen ger sig tillkänna för tillståndshavaren eller annan ansvarig. Detta kan göras i samband med att kontrollen påbörjas eller när den är avslutad. Den som utför kontroll skall alltid kunna styrka att han företräder tillsynsmyndigheten. Det nyss sagda utesluter inte att kontrollbesök någon gång kan göras anonymt genom att tjänstemannen uppträder som en vanlig gäst.

Inre tillsyn

Inre tillsyn innebär bl.a. att en kontroll sker av om förutsättningarna för tillstånd fortfarande föreligger /.../ och vad gäller brandsäkerhet /.../ fortfarande är uppfyllda. Uppgift om hur tillståndshavaren, dvs. företaget som har tillståndet, sköter sig i ekonomiskt avseende kan fås från kronofogde- och skattemyndigheten. Så är även fallet vad avser ekonomisk skötsamhet hos personer med betydande inflytande (s.k. PBI) i företaget. Uppgift om de senaresandel kan fås från polismyndigheten. Uppgift om eventuell inblandning i konkurs fås från Patent- och Registreringsverket.

För att möjliggöra ett informationsutbyte (och därigenom skapa förutsättning för en effektiv tillsyn) har lagstiftaren /.../ föreskrivit en upplysningskyldighet mellan vissa av de nämnda myndigheterna. Sålunda skall t.ex. polismyndigheten underrätta kommunen om förhållanden som är av betydelse för kommunens tillsyn.

För att den inre tillsynen skall kunna fungera tillfredsställande är det således nödvändigt med upparbetade kontakter med ovan nämnda myndigheter. Det kan därför vara lämpligt att ha regelbundna träffar med dessa för att utbyta erfarenheter och kunskap. På så sätt gagnas såväl tillsynsverksamheten som tillståndsprövningen. Vikten av detta understryks av att det i lagen /.../ tagits in en bestämmelse om skyldighet för kommunen att hålla andra tillsynsmyndigheter informerade om de beslut som kommunen har fattat.

Samordnad tillsyn

Med samordnad tillsyn avses ett fördjupat tillsynsarbete som flera berörda myndigheter planerar och/eller genomför tillsammans. Dessa deltar med stöd av den lagstiftning som gäller för deras respektive sakområde.

Detta hindrar inte att en kommun kan förordna en sakkunnig att biträda vid kontrollbesöket. Det kan t.ex. vara en tjänsteman från skattemyndigheten i samband med kontroll av /.../ bokföringen /.../.

Frågor som rör livsmedels- och omgivningshygien ansvarar miljöförvaltningen för. Brandsäkerhetsfrågor ansvarar räddningstjänsten för. Iakttagelser om brister i dessa avseenden som uppdagas vid kontrollbesök överlämnas lämpligen till vederbörande myndigheter för deras ställningstagande.

Länsstyrelsen bör som samarbetspartner och rådgivare kunna vara till hjälp i arbetet med samordnad tillsyn.

Förebygga och korrigera

Kontroll av serveringsställena har dels ett förebyggande, dels ett korrigerande syfte. Det är viktigt att det förs en löpande dialog mellan kommunen och tillståndshavarna. Om felaktigheter i hanteringen uppmärksammas kan tillsynsmyndigheten ofta genom samtal med tillståndshavaren åstadkomma att bristerna omedelbart rättas till. Vid dessa samtal är det ofta erforderligt att gå igenom aktuella bestämmelser och tillämpningen av dessa. Det är bl.a. därför nödvändigt att de som utövar tillsyn själva har mycket god kunskap om bestämmelserna och är medvetna om kravet på noggrann dokumentation. Jämför uttalanden i propositionen (1976/77:108 s. 39) till den tidigare lagstiftningen på området, Lagen om handel med drycker, där det bl.a. anförs att ”Tjänstemannen skall vara ... expert på ärenden om försäljning av drycker. Tyngdpunkten i hans arbete bör ligga på rådgivande och förebyggande verksamhet. Genom rådgivande verksamhet och en smidig handläggning av ärendena bör det kunna undvikas att administrativa tvångsmedel kommer till annat än begränsad användning.” Dessa tankar bör vara vägledande även idag.

Administrativa ingripanden

Rättelse kan i vissa fall (vid mindre allvarliga överträdelser) ske på frivillig väg genom tillståndshavarens egen försorg. /.../

Hur allvarlig överträdelsen av bestämmelserna varit och vilken åtgärd som är lämplig måste alltså alltid övervägas noga. Framförallt bör bedömas hur allvarliga de alkoholpolitiska olägenheterna är.

Till de allvarligaste hör t.ex. servering till underåriga och/eller påverkade personer. Detta understryks av att överträdelserna är förenade med straffansvar för serveringspersonalen /.../. En annan lika allvarlig överträdelse är servering som brister i återhållsamhet och leder till onykterhet och oordning.

Det måste även vägas in i bedömningen om överträdelsen varit tillfällig eller återkommande. Även upprepade brister i fråga om ordning och nykterhet på restaurangen tillhör, utan att straffansvar för detta föreligger, den allvarliga formen av olägenhet.

9 kap. 3 §

För tillsynen över efterlevnaden av bestämmelserna om marknadsföring i 7 kap. finns det särskilda regler i marknadsföringslagen (2008:486). Tillsynen över efterlevnaden av bestämmelserna gentemot den som har serveringstillstånd får, i fråga om marknadsföring på serveringsstället, utövas också av kommunen. För kommunens tillsyn gäller inte 7 kap. 8 §.

Bestämmelsen reglerar det delade tillsynsansvaret över marknadsföringen. Konsumentverket har det övergripande ansvaret men kommunens får utöva tillsyn över marknadsföring på serveringsställen med serveringstillstånd. Kommunen utövar inte tillsyn över marknadsföringen av detaljhandelsförsäljning med öl men iakttagelser om brister i den marknadsföringen eller annan som Konsumentverket har ansvar för rapporteras lämpligen dit av kommunen.

9 kap. 11 §

Den som har beviljats serveringstillstånd ska anmäla hos kommunen när han eller hon avser att påbörja verksamheten.

Anmälan ska också göras om verksamheten läggs ned eller om avbrott sker i den. Om verksamheten förändras till sin omfattning eller i något annat hänseende av betydelse för tillsynen ska detta också anmälas, liksom betydande förändringar av ägarförhållandena.

Anmälan ska göras i förväg, eller om det förhållande som föranlett anmälningsskyldighet inte har kunnat förutses, utan dröjsmål.

Anmälningsskyldigheten enligt denna nya bestämmelse omfattar även ombyggnation av serveringsställe. Genom att anmälan ska göras i förväg får kommunen möjlighet att göra en bedömning av om ombyggnationen får följder för serveringstillståndet och kan då vidta de åtgärder som befinner sig nödvändiga.

Anmälningsplikt för innehavare av serveringstillstånd

Exempel på anmälningspliktiga händelser som kan ha betydelse för tillsynen är:

- att kretsen av personer med betydande inflytande förändras²⁴,
- att verksamhetens inriktning ändras, till exempel att en renodlad matrestaurang börjar med nöjesverksamhet som dans eller underhållning,
- att serveringslokalerna byggs om /.../,
- att drinkbar, dryckesautomat eller minibar på hotellrum inrättas samt
- att sådana uppgifter som behövs för att kunna upprätthålla kontakt med tillståndshavaren ändras, till exempel firmanamn och postadress.

Det bör observeras att det vid ändrad företagsform avseende verksamhet enligt alkohollagen, till exempel vid övergång från enskild firma till aktiebolag eller från ett aktiebolag till ett annat krävs ett nytt tillstånd för att verksamheten skall kunna fortsättas. Det är i sådana fall således inte tillräckligt med en anmälan.

²⁴ Kammarrätten i Stockholm delade Länsrättens i Stockholms län bedömning. Ett restaurangbolag fick efter en prövotids utgång avslag på sin ansökan om fortsatt serveringstillstånd eftersom bolaget ej uppfyllde lämplighetskraven i 7 kap 7 § Länsrätten konstaterade efter överklagande bl.a. att en av bolagets tre delägare – tillika den ende av de tre som hade erfarenhet av alkoholservice och viss utbildning – lämnat bolaget. Detta hade inte anmälts till kommunen. Med hänsyn till detta och det faktum att de kvarvarande bolagsdelägarna saknade dokumenterade kunskaper i alkohollagstiftningen / branschvana avslogs överklagandet. Kammarrättens dom den 25 november 1996, nr 8487-96 respektive länsrättens dom den 14 november 1996, nr 17724-96.

Förändring som innebär att en enskild person blir majoritetsägare eller övergår från att vara majoritetsägare till att bli minoritetsägare får anses vara en betydande förändring.

Även andra ägarändringar kan vara betydande. Så är fallet när en nytillkommande ägare får ett väsentligt inflytande över rörelsen. Detsamma gäller när en ägare ökar sin andel och detta enbart, eller i kombination med befattning inom företaget ger ett väsentligt inflytande över rörelsen.

Även om medgivande inte krävs skall varje planerad ombyggnad av betydelse för tillsynen anmälas till tillståndsmyndigheten /.../.

9 kap. 12 §

Om den som har fått serveringstillstånd enligt denna lag har avlidit, eller fått förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken med uppdrag som omfattar rörelsen och vill dödsboet eller förvaltaren fortsätta rörelsen, ska anmälan göras hos kommunen. Anmälan ska ha kommit in senast två månader efter dödsfallet eller beslutet om förvaltare. Har anmälan inte kommit in inom denna tid, upphör tillståndet att gälla.

Har den som fått serveringstillstånd försatts i konkurs upphör tillståndet att gälla omedelbart. Vill konkursboet fortsätta rörelsen ska ny ansökan göras hos kommunen. Kommunen ska behandla en sådan ansökan med förtur.

Beträffande den som bedriver tillverkning, partihandel eller handel med teknisk sprit enligt denna lag ska motsvarande anmälan som avses i första och andra styckena göras till Folkhälsomyndigheten.

Om en konkurs som överklagats hävs av högre instans gäller tillståndet åter utan särskilt beslut därom.

Ansökan om tillstånd från konkursförvaltare skall behandlas med förtur.

9 kap. 13 §

Om en tillsynsmyndighet begär det ska en tillståndshavare, eller den som bedriver verksamhet med stöd av denna lag, lämna tillträde till driftsställe med tillhörande lokaler och tillhandahålla handlingar som rör verksamheten samt utan ersättning hjälpa till vid tillsynen, lämna varuprover som behövs och redovisa uppgifter om verksamhetens omfattning och utveckling.

Vad som sägs i första stycket gäller även i förhållandet mellan en partihandlare och Skatteverket.

Skyldighet att lämna tillträde till lokaler etc. för den som har serveringstillstånd

Bestämmelsen avser serveringsställen med serveringstillstånd. /.../

Lokaler som omfattas av tillträdesrätten

Med driftsställe avses dels /.../ lokaler och /.../ andra utrymmen /.../, dels lager utanför driftsstället /.../. Härutöver omfattar tillträdesrätten förvaringsskåp på driftsstället som tillståndshavaren disponerar över. Personalskåp omfattas alltså inte av tillträdesrätten. Beslut om husrannsakan erfordras således inte, men i fall då tillträde vägras kan inte tillsynsmyndighet själv tvångsvis bereda sig tillträde utan får i sådant fall begära biträde av polismyndigheten. Polismyndigheten har innan biträde ges att fatta ett beslut därom.

Handlingar som tillståndshavaren är skyldig att tillhandahålla

De handlingar som bestämmelsen avser är sådana som har betydelse för hur serveringen bedrivs. Det kan i huvudsak endast vara fråga om dels bokföring med tillhörande underlag, dels avtal mellan tillståndshavaren och garderobiär, spelanordnare, vaktbolag samt avtal beträffande olika typer av arrangemang. Även bonus- och leveransavtal med dryckesleverantörer kan vara av intresse.

Den skyldighet som tillståndshavaren har att tillhandahålla handlingar innebär inte en skyldighet att göra det omedelbart.

9 kap. 14 §

Bokföringen i en rörelse som är tillståndspliktig eller som annars bedrivs med stöd av denna lag ska vara så utformad att kontroll av verksamheten är möjlig. Den som bedriver rörelsen är skyldig att på begäran av en tillsynsmyndighet visa upp bokföringshandlingarna.

Tillståndshavare, tillverkare, partihandlare och den som bedriver handel med teknisk sprit är skyldiga att till tillsynsmyndigheten lämna de uppgifter som är nödvändiga för att myndigheten ska kunna föra statistik över verksamhet enligt denna lag.

Alkohollagen ställer, förutom sedvanliga regler för bokföring, högre krav på tillståndshavare avseende bokföringens beskaffenhet. Skyldigheterna gäller all tillståndspliktig verksamhet enligt alkohollagen och gäller i förhållande till samtliga tillsynsmyndigheter. Bestämmelsen innebär att det skall vara möjligt att kontrollera flödet och hanteringen av alkoholdrycker hos tillverkare, inköpare och i serveringsrörelser. Det skall således vara möjligt att i alla dessa led kontrollera varifrån alkoholdryckerna kommer. För serveringsrörelser skall alla inköp och all försäljning av alkoholdrycker, uttryckt i kronor såväl som i volym (liter), framgå av bokföringen.²⁵ Detta gäller för vart och ett av de förekommande varuslagen. För att bokföringen skall kunna anses vara anordnad på sådant sätt att kontroll av verksamheten är möjlig bör det dessutom i förekommande fall finnas en lagerredovisning med uppgift om leverans till och uttag ur lagret. Bokföringen är även ett underlag för den s.k. restaurangrapporten.

²⁵ Dom 1. Kammarrätten i Jönköping fastställde länsrättens i Örebro län dom. Serveringstillståndet återkallades eftersom räkenskaperna och redovisningen i restaurangbolaget varit behäftade med så allvarliga brister att den kontroll som förutsätts kunna ske enligt 8 kap 5 § inte varit möjlig att genomföra. Bolaget uppfyllde därmed inte lämplighetskravet i 7 kap 7 § Kammarrättens dom den 21 oktober 1996, nr 3726-96 respektive länsrättens dom den 19 september 1996, nr 2428-96.

Dom 2. Regeringsrätten meddelade ej prövningstillstånd. Serveringstillståndet återkallades eftersom räkenskaperna och redovisningen var behäftade med så allvarliga brister att kontroll som skall kunna ske enligt 8 kap 5 § inte var möjlig att göra. Bolaget uppfyllde därmed inte lämplighetskravet i 7 kap 7 §. Länsrätten i Örebro län fann efter överklagande av bolaget att särskilda skäl att istället att meddela varning förelåg (bl.a. hade åtgärder vidtagits för att rätta till förhållandena). Kommunen överklagade beslutet till Kammarrätten i Jönköping som fann att även om sådana åtgärder vidtagits så var omfattningen av bristerna och det faktum att det aktuella bolaget hade tidigare vana att bedriva restaurangrörelse omständigheter som gjorde att serveringstillståndet skulle återkallas. Regeringsrättens beslut den 4 april 1997, nr 1096-97. Kammarrättens dom den 7 februari 1997, nr 4562-96 respektive länsrättens dom den 4 november 1996, nr 1220-96.

Återkallelse m.m.

9 kap. 17 §

En kommun får meddela en innehavare av serveringstillstånd en erinran, eller i allvarigare fall eller vid upprepade överträdelser, en varning om denne inte

1. uppfyller de krav som gällde för tillståndets meddelande, eller
2. följer de bestämmelser som gäller för servering enligt denna lag eller de villkor eller föreskrifter som meddelats med stöd av lagen.

I bestämmelsen införs en ny påföljd, erinran. Om innehavaren av ett serveringstillstånd inte uppfyller de förutsättningar som gällde för tillståndets meddelande eller följer de bestämmelser som gäller för servering enligt lagen eller de villkor eller föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen, får kommunen meddela tillståndshavaren en erinran. Vid allvarigare fall eller upprepade förseelser får en varning meddelas utan att ha föregåtts av en erinran. Syftet med såväl erinran som varning är att tillståndshavaren ska ges en möjlighet att rätta till de förhållanden som har föranlett erinran eller varningen. Bl.a. genom att bestämmelsen har placerats före bestämmelsen om återkallelse anges att erinran eller varning ska vara ett förstahandsalternativ vid överträdelser av alkohollagen.

9 kap. 18 §

En kommun ska återkalla ett serveringstillstånd om

1. tillståndet inte längre utnyttjas,
2. det med tillståndshavarens vetskap har förekommit brottslig verksamhet på serveringsstället eller i anslutning till detta utan att tillståndshavaren har ingripit, eller
3. tillståndshavaren har brutit mot denna lag eller vad som i övrigt gäller för tillståndet på ett sådant sätt att varning inte är en tillräckligt ingripande åtgärd, eller har tilldelats en eller flera varningar utan att de förhållanden som föranlett varningen har rättats till.

Om flera tillståndshavare har utnyttjat ett gemensamt serveringsutrymme enligt 8 kap. 14 § andra stycket får i stället tillståndet för gemensamt serveringsutrymme återkallas, om det inte kan utredas vilken tillståndshavare som är ansvarig för en händelse som ska föranleda återkallelse av serveringstillståndet.

I andra stycket regleras vad som ska ske om flera tillståndshavare delar på ett gemensamt serveringsutrymme. I första hand ska kommunen försöka utröna vem av tillståndshavarna som är ansvarig för överträdelsen och rikta sanktionen mot denne. Om det inte går, får kommunen återkalla tillståndet för det gemensamma serveringsutrymmet. Var och en av tillståndshavarna blir då hänvisade till att avskärma sina respektive serveringsutrymmen om de önskar fortsätta sin verksamhet.

– Erinran ska kunna användas vid lindriga förseelser. Därmed är inte avsikten att varje förseelse ska medföra påföljd; det kan ju röra sig om missförstånd eller av andra skäl te sig som ursäktligt. Om det uppenbarligen rör sig om enstaka tillfälle bör påföljd också kunna underlåtas.

– Varning bör ifrågakomma som en påföljd vid överträdelser som är allvarliga, dock inte i sådan grad att en återkallelse ter sig nödvändig. Det kan röra sig om brister i ekonomiskt hänseende eller personlig lämplighet, servering av underårig samt upprepade förseelser av i och för sig lindrig art. Om någon har erhållit flera erinringar, särskilt om de avser samma typ av förseelse, bör varning tillgripas vid ett upprepande.

Om en tillståndshavare tidigare har tilldelats en eller flera varningar och gör sig skyldig till en ny förseelse som inte endast är bagatellartad eller underlåter att rätta till missförhållande som

föranlett varning bör man överväga att dra in tillståndet. Vid bedömningen bör man ta hänsyn till varningens eller varningarnas art samt vilken tid som förflutit mellan de olika händelser som föranlett denna eller dessa samt den aktuella förseelsen.

Även med en ordning där påföljderna kan trappas upp successivt är det uppenbart att det finns tillfällen då återkallelse måste ske utan föregående varning. Exempel på sådana fall är allvarlig ekonomisk misskötsamhet, att tillståndshavaren gjort sig skyldig till brott som gör honom olämplig, att det förekommit brottslig verksamhet i eller i anknytning till serveringsstället med hans vetskap och utan att han ingripit eller det visar sig att mer än tillfällig servering av underårig eller upprepade fall av ordningsstörningar har förekommit utan att tillståndsmyndigheten har fått kännedom om det.

Det bör framhållas att avsikten inte är att försvåra erforderliga ingripanden genom återkallelse. Genom utdelande av erinran eller varning ger man emellertid tillståndshavaren möjlighet att rätta till påtalade missförhållanden för att undgå återkallelse. Självfallet är det viktigt att den som erhållit en påföljd hålls under uppsikt och att åtgärden dokumenteras, inte minst inför en eventuell domstolsprövning av åtgärden.

Allmänt

Av bestämmelserna /.../ följer att en tillståndsmyndighet är skyldig att ingripa administrativt mot en tillståndshavare när grund för återkallelse av serveringstillståndet föreligger. /.../

Ett ingripande mot en tillståndshavare skall inte ses som ett straff utan är samhällets åtgärd för att undanröja negativa alkoholpolitiska förhållanden eller för att förhindra att sådana uppkommer.

I vissa fall upphör tillstånd att gälla utan att återkallelse skett. Någon åtgärd /.../ skall då inte vidtas från tillståndsmyndighetens sida. De fall det är fråga om är följande:

- då dödsbo eller förvaltare inte anmält fortsatt drift inom föreskriven tid /.../,
- när tillståndshavaren försatts i konkurs /.../,
- när tillståndstiden för ett tidsbegränsat tillstånd löpt ut,
- när en juridisk person upphör att existera som självständigt rättssubjekt (detta kan ske när ett företag efter beslut om likvidation upplöses och vid en fusion vid den tidpunkt då inlösen är gjord).

Första punkten

Om en serveringsverksamhet upphör, säljs, läggs ned eller hålls vilande (t.ex. arrenderas ut) för en längre tid skall/kan tillståndet återkallas med stöd av första punkten. Enbart den omständigheten att tillståndshavaren inte serverar alkoholdrycker (men i övrigt bedriver serveringsverksamhet på serveringsstället) kan normalt inte utgöra ett fristående skäl att återkalla tillståndet. Om däremot ingen serveringsverksamhet bedrivs men serveringstillståndet behålls för att tillståndshavaren skall kunna bedriva spelverksamhet finns grund för att återkalla tillståndet. Givetvis kan tillståndet återkallas på tillståndshavarens egen begäran. Observera att tillståndet inte upphör enbart genom en sådan begäran utan att ett formellt beslut därom måste fattas av tillståndsmyndigheten.

Andra punkten

För att denna punkt skall bli tillämplig krävs att tre rekvisit är uppfyllda:

- att det är fråga om en sådan brottslig verksamhet som är lika belagd och vars grad är lika allvarlig som sådan som skulle medföra olämplighet /.../.
- att den brottsliga verksamheten varit känd eller borde varit känd av tillståndshavaren samt att tillståndshavaren ej gjort vad som rimligen kunnat krävas för att avbryta verksamheten.
- att den brottsliga verksamheten förekommit på serveringsstället eller i dess omedelbara närhet.

Exempel på brottslig verksamhet som kan förekomma på en restaurang är narkotikabrotthandel, häleriandel med stöldgods, könshandel (såväl koppleri ev. hallick som köp av sexuella tjänsterund begår brott), diskriminering (t.ex. ordningsvakter eller annan personal som diskriminerar) och dobbleri och annan olovlig spelverksamhet / illegalt spel.

Återkallelse av ett tillstånd /.../ kan bli aktuell när brister ifråga om ordning och/eller nykterhet återkommande uppkommer.

Däremot utgör ordnings- eller nykterhetsproblem som endast har uppkommit vid ett enstaka tillfälle inte grund för återkallelse. Vid omfattande problem, till exempel problem under en hel kväll utan att tillståndshavaren eller den serveringsansvarige ingriper, kan det dock inte anses vara fråga om tillfälliga olägenheter.

En innehavare av serveringstillstånd är alltid ansvarig för *dels* att själva serveringen bedrivs i enlighet med lagen, *dels* att övriga regler i lagen efterlevs, till exempel bokföringsregler, rapporteringskyldighet eller regler om inköp av drycker. Detta ansvar kan tillståndshavaren inte undandra sig, till exempel genom att hänvisa till att det är någon anställd som har handlat fel /.../. Inte heller är en hänvisning till bristande kunskap om alkohollagen en godtagbar ursäkt /.../. Kraven /.../ för tillståndets meddelande skall vara uppfyllda även efter det att tillstånd har meddelats. Detta innebär att om exempelvis en tillståndshavare har konstaterats vara olämplig eller om serveringsverksamheten förändras under löpande tillståndstid kan tillståndet komma att återkallas. /.../.

Ett tillstånd kan också återkallas om det i efterhand konstateras att grundförutsättningarna inte var uppfyllda när tillståndet meddelades och tillståndsmyndigheten inte hade möjlighet att känna till detta, till exempel beroende på att sökanden undanhöll fakta.

Brister ifråga om lämplighet

Bristande lämplighet hos en tillståndshavare utgör grund för återkallelse /.../.

Om en tillståndshavare begår brott utgör detta anledning att ifrågasätta hans lämplighet.

Dom i brottmålet behöver inte föreligga innan administrativ åtgärd vidtas utan tillståndsmyndigheten kan ingripa tidigare, till exempel:

- om gärningen är erkänd eller tillräckligt utredd eller
- om det i brottutredningen har framkommit fakta som visar att tillståndshavaren har brutit mot regler om servering och serveringstillstånd i alkohollagen /.../.

En tillståndshavares lämplighet kan också sättas i fråga vid ekonomisk misskötsamhet som inte är brottslig, till exempel om han inte fullgör sina skyldigheter mot det allmänna eller om han inte håller en riktig bokföring. Det behöver här inte vara fråga om uppsåtlig misskötsamhet. Det krävs av en tillståndshavare att han självmant fullgör sina åligganden mot det allmänna när det gäller bland annat inbetalning och redovisning avseende skatter och avgifter samt att han reglerar uppkomna skulder inom föreskriven tid.

Avgörande för om åtgärd skall vidtas bör vara tillståndshavarens agerande innan tillståndsmyndigheten tar upp frågan om åtgärd. Att skulder regleras efter det att tillståndsmyndigheten har inlett ett ärende om administrativ åtgärd bör endast undantagsvis tillmätas vikt.

Givetvis kan en tillståndshavares lämplighet ifrågasättas när han dömts för brott mot brandskyddsbestämmelser men också när brandsäkerheten missköts i sådan omfattning att han meddelats upprepade förelägganden eller förbud enligt 56 § räddningstjänstlagen (1986:1102). I

båda fallen skall räddningstjänsten alltså ha agerat formellt innan fråga om återkallelse av serveringstillståndet på grund av misskötsamhet kan komma ifråga.

Brister i andra förutsättningar för tillstånd

Även förändringar i serveringsverksamhetens bedrivande kan vara grund för återkallelse. Ett exempel är om en stadigvarande serveringsrörelse som vänder sig till allmänheten så väsentligt inskränker sin mathållning att förutsättningarna för tillstånd /.../ inte längre föreligger eller att köket inte längre fyller kraven.

Förhållanden på ett serveringsställe som medfört återkallelse av serveringstillståndet kan senare återopas för att återkalla tillståndet för ett annat serveringsställe som har samma ägare.
(HFD 2011 ref 44)

En restaurang hade gjort sig skyldig till ekonomisk misskötsamhet i fråga om oredovisade inkomster och därmed sammanhängande brister i skatte- och avgiftsinbetalningar. Bolaget bedömdes därför inte längre uppfylla alkohollagens krav på ekonomisk lämplighet och fick således sitt serveringstillstånd återkallat.
(RÅ 2010 ref 2)

Alkoholserveringstillstånd återkallades p g a bolagets resp. VD:s långvariga skatteskulder samt underlåtenhet att anmäla ägarförändring. Att vissa avbetalningar gjorts förändrade inte bedömningen.
(RÅ 2002 ref 33 I)

Upprepade brister i kassahantering och bokföring ansågs utgöra skäl för återkallelse av alkoholserveringstillstånd. Att förseelserna låg två år tillbaka i tiden, att vissa förbättringsåtgärder påstods ha vidtagits samt att rörelsen var av stor ekonomisk betydelse för tillståndsinnehavaren och dennes familj föranledde ingen annan bedömning.
(RÅ 2002 ref 33 II)

Beviskraven vid återkallande av tillstånd att servera alkoholdrycker har av rättsäkerhetsskäl ansetts böra ställas högt, dock ej i alla avseenden lika högt som för en fällande dom i brottmål. Det finns ingen principiell skyldighet för tillståndsmyndigheten att vänta med ett ingripande till dess inledd förundersökning har hunnit avslutas.
(RÅ 1994 ref 88)

10 kap. Överklagande

10 kap. 1 §

Folkhälsomyndigheten eller en kommuns beslut enligt denna lag eller anslutande föreskrifter får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Beslut enligt denna lag gäller omedelbart om inte något annat anges i beslutet.

Bestämmelsen är viktig framför allt i åtgärdsärenden men även vid t.ex. beslut om villkor. Den ger därmed uttryck för alkohollagens karaktär av social skyddslagstiftning. Ett åtgärdsbeslut skall därför normalt gälla omedelbart, alltså redan innan det vunnit laga kraft. Därigenom kan kommunen snabbt stoppa alkoholpolitiska olägenheter, t.ex. brister i ordning eller nykterhet på ett serveringsställe eller försäljning av öl till underåriga i butik. Det finns dock möjlighet att p.g.a. särskilda omständigheter förordna att beslutet skall träda i kraft vid en senare tidpunkt, t.ex. för att ge tid för att avveckla verksamheten.²⁶

Bestämmelsen avser beslut som fattas av såväl kommuner som av domstolar. En förvaltningsdomstols beslut gäller alltså omedelbart om inte domstolen har angett något annat i beslutet. Om domstolen t.ex. undanröjer ett beslut om återkallelse av ett serveringstillstånd gäller tillståndet omedelbart på nytt.

Närboende har ansetts äga rätt att överklaga beslut i fråga om begränsning av befintligt tillstånd för servering av alkoholdrycker. Därvid har beaktats att hänsynen till närboende utgör ett beaktansvärt moment vid tillståndsprövningen samt att beslutet hade föranletts av klagomål från grannar om störningar.

(RÅ 1994 ref 82)

²⁶ Jfr. t.ex. dom i Kammarrätten i Sundsvall den 4 april 1996, nr 720-96. Efter det att länsstyrelsen återkallat ett serveringstillstånd (med hänvisning till ekonomisk misskötsamhet) avslog Länsrätten i Västernorrlands län överklagandet i dom den 29 januari 1996, nr 32-96. I överklagandet till kammarrätten yrkades, för det fall att beslutet om återkallelse skulle stå fast, att det skulle träda i kraft efter den 1 juli 1996. Detta för att bolaget skulle kunna "vidta åtgärder för att kunna ändra inriktning på verksamheten alternativt avveckla rörelsen". Kammarrätten, som avslog överklagandet, fann att skäl förelåg att uppskjuta ikraftträdandet av beslutet till den 15 maj 1996. Domen överklagades till Regeringsrätten som den 15 maj 1996, nr 3202-96, beslutade att inte meddela prövningstillstånd.

11 kap. Straffbestämmelser

11 kap. 3 §

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet

1. säljer sprit eller alkoholdrycker utan tillstånd eller annars i strid med denna lag, eller
2. serverar spritdrycker, vin, starköl eller andra jästa alkoholdrycker som har anskaffats på annat sätt än som anges i 8 kap. 13 §
3. säljer sprit i strid med bestämmelserna i 6 kap. 4 första stycket eller 5 § andra stycket döms för *olovlig försäljning av alkoholdrycker* till böter eller fängelse i högst två år.

11 kap. 4 §

Om ett brott som anges i 1 eller 3 § har begåtts uppsåtligen och är grovt, döms till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömande av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen har utgjort ett led i en verksamhet som bedrivits yrkesmässigt eller i större omfattning, eller har varit inriktad mot ungdomar.

11 kap. 6 §

Den som innehar alkoholdrycker i syfte att olovligen sälja dem döms för *olovligt innehav av alkoholdrycker* till böter eller fängelse i högst två år.

11 kap. 7 §

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet anskaffar, överlämnar eller bjuder på alkoholdrycker i strid med 3 kap. 9 § döms för *olovligt anskaffande av alkoholdrycker* till böter eller fängelse i högst två år eller, om brottet är grovt, till fängelse i högst fyra år.

11 kap. 9 §

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet säljer eller lämnar ut alkoholdrycker i strid med 3 kap. 7 eller 8 § till någon som inte har uppnått föreskriven ålder eller som är märkbart påverkad av alkohol eller annat berusningsmedel, eller vid partihandel underlåter att på sätt som föreskrivs i 4 kap. 3 § förvissa sig om att köparen har rätt att återförsälja eller köpa in varan döms för *olovlig dryckeshantering* till böter eller fängelse i högst sex månader.

För olovlig dryckeshantering döms också den som

1. förvarar alkoholdryck i strid med 3 kap. 2 § första stycket eller 8 kap. 24 § tredje stycket,
2. tillåter alkoholförtäring i strid med 8 kap. 24 § första eller andra stycket,
3. säljer folköl i strid med förbud som meddelats enligt 9 kap. 19 §, eller
4. serverar alkoholdrycker i strid med förbud som meddelats enligt 9 kap. 20 §.

Till ansvar ska inte dömas den som i strid med 3 kap. 2 § första stycket eller 8 kap. 24 § tredje stycket förvarar alkoholdryck, om det av omständigheterna framgår att drycken var avsedd för annat än försäljning eller förtäring på platsen.

11 kap. 10 §

Är gärning som avses i 1, 3 eller 5–8 § att anse som ringa ska inte dömas till ansvar.

2010:1636 Alkoholförordning;
utfärdad den 2 december 2010.

Regeringen föreskriver följande.

Bestämmelser om handläggning av ärenden om tillstånd m.m.

5 § Kommunen ska fatta beslut i ett ärende om serveringstillstånd inom fyra månader från det att en fullständig ansökan har kommit in till kommunen. Om det är nödvändigt på grund av utredningen av ärendet får handläggningstiden förlängas med högst fyra månader. Sökanden ska informeras om skälen för att handläggningstiden förlängs innan den ursprungliga tidsfristen har gått ut.

Ett beslut att förlänga handläggningstiden får inte överklagas.

I 8 § lagen (2009:1079) om tjänster på den inre marknaden finns bestämmelser om att mottagningsbevis ska skickas till sökanden när en fullständig ansökan har kommit och om innehållet i ett sådant bevis.

6 § Om kommunen i ett ärende om serveringstillstånd begär att sökanden ska ge in certifikat, intyg eller andra liknande dokument som visar att ett visst tillståndskrav är uppfyllt, ska kommunen godta motsvarande dokument från en annan stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet. Kommunen får dock begära att dokumentet ges in i original eller i en bestyrkt kopia eller i form av en auktoriserad översättning till svenska.